

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

PRAWA CZŁOWIEKA

PORADNIK DLA OSÓB STARSZYCH

Dziękujemy

Brytyjskiemu Instytutowi Praw Człowieka (British Institute of Human Rights – BIHR), którego poradnik dla osób starszych był inspiracją i wzorem w trakcie prac nad niniejszą publikacją.

Stowarzyszeniu „mali bracia Ubogich” za konsultacje pierwszej wersji poradnika.

mali bracia Ubogich

BIULETYN RPO – Materiały nr 72

Prawa człowieka. Poradnik dla osób starszych

Redaktor Naczelny:

Stanisław Trociuk

Opracowanie:

Publikacja powstała w ramach prac Komisji Ekspertów ds. Osób Starszych przy Rzeczniku Praw Obywatelskich

Redakcja:

Barbara Imiołczyk – Główny Koordynator Komisji Ekspertów i Rad Społecznych przy Rzeczniku Praw Obywatelskich

Autorzy:

Dorota Bieniasz – Zastępca Dyrektora Zespołu Prawa Pracy i Zabezpieczenia Społecznego w Biurze RPO

Grzegorz Matejczuk – Zastępca Dyrektora Zespołu Prawa Administracyjnego i Gospodarczego w Biurze RPO

Hanna Szczepiełwska – Biuro RPO

Dr Monika Zima-Parjaszewska – Wiceprezes Stowarzyszenia na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym, współprzewodnicząca Komisji Ekspertów ds. Osób z Niepełnosprawnością przy Rzeczniku Praw Obywatelskich

Wydawca:

Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich
al. Solidarności 77, 00-090 Warszawa

Jolanta Lipka-Wołowska – edytor

www.rpo.gov.pl

Infolinia Obywatelska 800 676 676

© Copyright by Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich
Warszawa 2012

Skrót do cytowania:

Biuletyn RPO-Mat. nr 72

ISSN 0860-8334

Oddano do składu w sierpniu 2012 r.

Podpisano do druku we wrześniu 2012 r.

Nakład: 2000 egz.

Projekt okładki, DTP, druk i oprawa:

Pracownia C&C, www.pracowniacc.pl

SPIS TREŚCI

WPROWADZENIE	5
I. PODSTAWOWE INFORMACJE O PRAWACH CZŁOWIEKA	8
1. Organizacja Narodów Zjednoczonych o prawach człowieka	9
2. Europejska Konwencja Praw Człowieka	10
3. Ochrona praw człowieka w Polsce	12
4. Ograniczenie praw człowieka	14
5. Obowiązki władzy publicznej	16
II. PRAWA CZŁOWIEKA W ŻYCIU OSÓB STARSZYCH ..	18
1. Prawo do zabezpieczenia społecznego. Pomoc społeczna	18
1. Formy udzielania pomocy społecznej	21
2. Na co możemy liczyć podczas pobytu w domu pomocy społecznej?	23
3. Jakich warunków można oczekiwać w domu pomocy społecznej?	25
4. Jak uzyskać miejsce pobytu w domu pomocy społecznej?	26
5. Kto sprawuje nadzór i kontrolę nad jednostkami pomocy społecznej?	27
6. Odpłatność za pobyt w domach pomocy społecznej.	29
7. Kto ponosi koszty za pobyt w domu pomocy społecznej?	30
8. Jaka jest wysokość opłat?	30

2. Prawo do opieki zdrowotnej	33
3. Prawo do bycia godnie traktowanym (prawo zakazu tortur i niehumanitarnego lub poniżającego traktowania)	35
1. Przykłady i przyczyny niehumanitarnego i poniżającego traktowania	36
2. Stosowanie przymusu bezpośredniego	40
4. Prawo do poszanowania życia rodzinnego	44
5. Obowiązek alimentacyjny	47
6. Prawo do poszanowania życia prywatnego	49
1. Ochrona prywatności a dostęp do informacji osobistej	53
7. Prawo i zdolność do stanowienia o sobie a ubezwłasnowolnienie	56
1. Prawo do decydowania o sobie	56
2. Zdolność do czynności prawnych i zdolność do decydowania o sobie	56
3. Ubezwłasnowolnienie	57
4. Ubezwłasnowolnienie całkowite i częściowe	58
5. Postępowanie w sądzie	60
6. Opiekun i kurator	63
III. WSKAZÓWKI PRAKTYCZNE	66
1. Szukanie informacji, porady, pomocy prawnej	66
2. Złożenie skargi	68
3. Kierowanie sprawy do sądu	70
IV. UŻYTECZNE KONTAKTY	72

WPROWADZENIE

Kiedy słyszymy o prawach człowieka, często uważamy je za pojęcia teoretyczne, oderwane od naszego życia. Tymczasem wiele codziennych sytuacji może odnosić się do praw człowieka. Szczególnie starsze osoby mogą nie zdawać sobie sprawy z tego, że niewłaściwy sposób ich traktowania może być naruszeniem ich praw człowieka. Czasem słyszy się opowieści o nadużyciach względem osób starszych w domach opieki społecznej lub dokonywanych przez ich opiekunów w ich własnych domach, o lekarzach odmawiających osobom starszym kuracji medycznych jedynie ze względu na ich wiek. Możliwe, że niektórzy z nas sami znaleźli się w takiej sytuacji. Wszystkie te okoliczności dotyczą praw człowieka.

Uważamy, że wiedza o prawach człowieka jest podstawą do ich przestrzegania i ochrony. Dostęp do informacji o tym, jakie prawa nam przynależą i jak sobie radzić w sytuacjach ich naruszania, jest nadal bardzo ograniczony. Dlatego postanowiliśmy opracować ten informator. Inspiracją do podjęcia prac była publikacja Brytyjskiego Instytutu Praw Człowieka (British Institute of Human Rights – BIHR), której adresatami były osoby starsze.

Niniejszy przewodnik powstał z myślą o osobach starszych, ich rodzinach i opiekunach. Może być również przydatny dla osób pracujących z ludźmi starszymi.

Mamy nadzieję, że dzięki zawartym w przewodniku informacjom opiekunowie osób starszych, a także same oso-

by starsze, będą mogły łatwiej zwrócić uwagę na sytuacje, w których naruszane są ich prawa i będą mogły się sprzeciwić niewłaściwemu traktowaniu.

Aby uczynić przewodnik jak najbardziej przystępnym dla czytelników, staraliśmy się unikać zastosowania skomplikowanych terminów prawnych, gdy tylko było to możliwe, a tam, gdzie zostały użyte – staraliśmy się zamieścić ich czytelną definicję. Przedstawiliśmy też przykłady w celu zilustrowania informacji zawartej w tekście. Są to przykłady rażącego łamania praw człowieka osób starszych, którego dopuścili się członkowie rodzin i pracownicy instytucji opiekuńczych. Nie oznacza to, że przykłady takie są masowe i częste. Prezentując je nie chcemy też przyczynić się do wzmacniania negatywnych stereotypów dotyczących instytucji i osób prywatnych zajmujących się opieką nad osobami starszymi. Ramy niniejszego opracowania nie przewidują jednak pokazywania dobrych praktyk, lecz właśnie wyczulania na przykłady negatywne.

Oprócz wiadomości ogólnych przedstawiliśmy szczegółowo w przewodniku informacje dotyczące prawa do opieki i ochrony zdrowia. Omówiliśmy też sytuacje, które ze względu na ich charakter wymagają szczególnej ostrożności i uwagi. Dotyczy to stosowania przymusu bezpośredniego oraz ubezwłasnowolnienia.

Jeśli uznamy, że ktoś narusza nasze prawa człowieka, lub też mamy wątpliwości, czy jesteśmy właściwie traktowani, możemy zgłosić się do instytucji lub organizacji, które zosta-

ły powołane po to aby udzielać pomocy. Ich adresy podane są na końcu tej publikacji.

Zachęcamy do zgłaszania wszelkich naruszeń praw człowieka, przejawów dyskryminacji ze względu na wiek do Rzecznika Praw Obywatelskich, którego rolą jest stanie na straży naszych praw człowieka i dbanie o równe traktowanie. Informacje o tym, jak zwrócić się do Rzecznika Praw Obywatelskich, znajdują się w końcowej części przewodnika.

I. PODSTAWOWE INFORMACJE O PRAWACH CZŁOWIEKA

Ten rozdział zawiera krótkie wprowadzenie do zagadnień związanych z prawami człowieka oraz do tego, jakie przepisy o nich stanowią.

Prawa człowieka są podstawowymi prawami, które nam przynależą. Przysługują one każdemu. Opierają się na głównych wartościach, takich jak godność, równość i szacunek dla każdego człowieka. Zapobiegają dyskryminowaniu i traktowaniu obywateli w sposób poniżający. Są podstawowymi środkami obrony godności jednostki ludzkiej.

Prawa człowieka nakładają na władzę publiczną oraz instytucje świadczące usługi obywatelom, takie jak szpitale oraz ośrodki pomocy społecznej, obowiązek traktowania wszystkich sprawiedliwie, w poszanowaniu równości, godności, szacunku i autonomii. Prawa człowieka zobowiązują też władze publiczne do podejmowania określonych działań, np. w celu ochrony naszego życia i zdrowia.

Prawa człowieka są wspólnym dziedzictwem wielu społeczeństw.

Po raz pierwszy zostały skodyfikowane w Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka – międzynarodowym porozumieniu zawartym po dramatycznych wydarzeniach II wojny światowej. Od tego czasu powstało wiele międzynarodowych porozumień w kwestii praw człowieka, w tym Europejska

Konwencja Praw Człowieka. Polska podpisała szereg międzynarodowych paktów dotyczących praw człowieka, przyjętych przez Organizację Narodów Zjednoczonych (ONZ). Porozumienia te nakładają obowiązki prawne na państwa, które je podpisały.

1. ORGANIZACJA NARODÓW ZJEDNOCZONYCH O PRAWACH CZŁOWIEKA

ONZ skodyfikowała prawa człowieka w dziewięciu podstawowych traktatach obejmujących szeroki zakres spraw i grup tematycznych, np. kwestię zakazu tortur, dyskryminację rasową. Traktaty obejmują szerszy zakres praw niż Europejska Konwencja Praw człowieka – w tym prawo do zdrowia i prawo do mieszkania.

Rząd polski ma obowiązek składać regularnie raporty z każdego podpisanego traktatu (przeważnie, co 4-5 lata), w którym wyjaśnia, jak Polska wywiązuje się z jego postanowień. Raporty te są następnie badane przez komitety ONZ, które ogłaszają swoje zastrzeżenia i rekomendacje.

Nie ma obecnie oddzielnego traktatu poświęconego osobom starszym. Natomiast w 1991 roku opublikowano „Zasady ONZ na rzecz osób starszych”. Dokument ten nie posiada wiążącego charakteru prawnego, ale jest ważną rekomendacją dotyczącą ochrony praw człowieka osób starszych.

ONZ-owskie traktaty praw człowieka nie są częścią polskiego prawodawstwa. Oznacza to, że nie można złożyć wniosku w jednym z polskich sądów w sprawie nie przestrzegania przez władze publiczne postanowień traktatu ONZ.

2. EUROPEJSKA KONWENCJA PRAW CZŁOWIEKA

Europejska Konwencja Praw Człowieka została przyjęta w 1950 roku a następnie była zmieniana i uzupełniana szeregiem dodatkowych protokołów.

Państwa – sygnatariusze Konwencji zobowiązują się do zapewnienia każdemu człowiekowi praw i wolności w niej określonych. Główne to:

- ◆ Prawo do życia,
- ◆ Prawo do godnego traktowania; zakaz tortur oraz poniżającego lub niehumanitarnego traktowania albo karania,
- ◆ Zakaz niewolnictwa i pracy przymusowej,
- ◆ Prawo do wolności i bezpieczeństwa osobistego,
- ◆ Prawo do rzetelnego procesu sądowego,
- ◆ Zakaz karania bez podstawy prawnej,
- ◆ Poszanowanie życia prywatnego i rodzinnego,
- ◆ Wolność myśli, sumienia i wyznania,
- ◆ Wolność słowa,
- ◆ Wolność zgromadzania się i stowarzyszania,
- ◆ Prawo do zawarcia małżeństwa,
- ◆ Prawo do skutecznego środka odwoławczego,
- ◆ Zakaz dyskryminacji przy korzystaniu z praw i wolności.

Europejski Trybunał Praw Człowieka może przyjmować skargi każdej osoby, organizacji bądź grupy osób, które uważają, że stały się ofiarą naruszenia praw zawartych w Konwencji. Trybunał może rozpatrywać sprawę dopiero po wyczerpaniu drogi prawnej w Polsce (w tym wszystkich środków odwoławczych). Skargę należy wnieść w czasie 6 miesięcy po zapadnięciu ostatecznej decyzji wymiaru sprawiedliwości.

3. OCHRONA PRAW CZŁOWIEKA W POLSCE

W Polsce podstawowym dokumentem chroniącym nasze prawa człowieka jest Konstytucja RP z 1997 roku. Określa ona nasze prawa i wolności, w tym te zawarte w Europejskiej Konwencji Praw Człowieka.

Konstytucja RP uznaje, że przyrodzona i niezbywalna godność człowieka stanowi źródło wolności i praw człowieka i obywatela. Jest ona nienaruszalna, a jej poszanowanie i ochrona jest obowiązkiem władz publicznych. Wszyscy są wobec prawa równi. Wszyscy mają obowiązek do równego traktowania przez władze publiczne. Nikt nie może być dyskryminowany z jakiegokolwiek przyczyny.

W rozdziale drugim: *Wolności, prawa i obowiązki człowieka i obywatela* znajdziemy pełny katalog praw i wolności gwarantowanych konstytucyjnie.

Z punktu widzenia poruszanych w tym poradniku zagadnień dotyczących opieki i ochrony zdrowia ważne są również regulacje ustawowe, z których najważniejsze to:

- ◆ Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz.U. z 2009 r., nr 175, poz. 1362 z zm.),
- ◆ Ustawa z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. z 2009 r., nr 153, poz. 1227 ze zm.),

- ◆ Ustawa z dnia 24 stycznia 1991 r. o kombatantach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego (Dz.U. z 2012 r., poz. 400),
- ◆ Ustawa z 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz.U. z 2008 r., nr 164, poz. 1027 ze zm.),
- ◆ Ustawa z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (Dz.U. z 2011 r., nr 231, poz. 1375 ze zm.),
- ◆ Ustawa z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (Dz.U. z 2006 r., nr 139, poz. 992 ze zm.).

Organami chroniącymi prawa człowieka w naszym kraju są m.in.:

- ◆ Rzecznik Praw Obywatelskich,
- ◆ Rzecznik Praw Pacjenta,
- ◆ Sądy powszechne,
- ◆ Sądy administracyjne,
- ◆ Trybunał Konstytucyjny.

Wiele organizacji społecznych działa na rzecz ochrony praw człowieka, w tym praw osób starszych. Niektóre z nich podane są w ostatnim rozdziale poradnika.

4. OGRANICZENIE PRAW CZŁOWIEKA

Są prawa tak fundamentalne dla egzystencji jednostki ludzkiej, że nie mogą zostać w jakikolwiek sposób i w żadnym czasie ograniczone. Prawa te są określane, jako prawa absolutne. Należy do nich zakaz torturowania i traktowania człowieka w nieludzki lub poniżający sposób w jakichkolwiek okolicznościach, w tym nawet w czasie wojny.

Inne prawa mogą zostać ograniczone tylko w celu ochrony praw innych osób i/lub szerszej społeczności. Należą do nich prawo do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego, swojego mieszkania, prywatności korespondencji. Aby jakakolwiek ingerencja w te prawa mogła być usprawiedliwiona, musi być ona prawowita, niezbędna i proporcjonalna. Odpowiedź na problem musi być właściwa i nieprzesadna w danych okolicznościach.

Dla przekonania się, czy działanie było proporcjonalne, można zadać pytanie czy inne, mniej drastyczne (o mniejszym stopniu ingerencji) środki dla rozwiązania problemu zostały wzięte pod uwagę.

Do szczególnie drastycznych środków ograniczających nasze prawa należą środki przymusu bezpośredniego i ubezwłasnowolnienie. Środki te mogą być stosowane tylko w sytuacjach i na zasadach określonych prawem. Oba te przypadki zostaną szczegółowo omówione w dalszej części poradnika.

5. OBOWIĄZKI WŁADZY PUBLICZNEJ

Pojęcie władzy publicznej obejmuje wszystkie instytucje, zarówno centralne, jak również lokalne i regionalne, rządowe i samorządowe: gminne, powiatowe, wojewódzkie.

Jak wspomniano wyżej, **Konstytucja RP nakłada na władze publiczne obowiązek poszanowania godności każdego człowieka i ochrony tej godności.**

Władze publiczne wykonują wiele zadań na rzecz obywateli określonych w ustawach; świadczą usługi przez tworzone i prowadzone przez siebie instytucje publiczne. Mogą też powierzać wykonywanie zadań publicznych, np. usług, organizacjom społecznym i firmom prywatnym. Powierzając wykonywanie zadań publicznych instytucjom lub organizacjom, władze publiczne ponoszą nadal odpowiedzialność za ich jakość i standard zleconych usług.

Organizacje i instytucje świadczące usługi publiczne są natomiast zobowiązane do ich wykonania zgodnie ze standardami określonymi przez władzę. Podlegają kontroli i nadzorowi nie tylko instytucji zlecającej wykonanie zadania, lecz również innych instytucji mających prawo do kontroli jakości usług publicznych.

Władza publiczna ma również obowiązek podejmowania działań, które zapobiegają naruszeniom praw człowieka i obywatela. Obowiązek zapobiegania naruszeniom praw

człowieka zachodzi również, gdy szkoda spowodowana jest przez organizacje lub prywatne osoby, a nie bezpośrednio przez władzę publiczną lub pracowników służb publicznych. Odnosi się to też do sytuacji nadużycia lub zaniechania w takich instytucjach jak prywatne szpitale czy domy opieki.

II. PRAWA CZŁOWIEKA W ŻYCIU OSÓB STARSZYCH

Wszystkie prawa człowieka chronione przez Europejską Konwencję Praw Człowieka, Konstytucję RP oraz ustawy są ważne dla osób starszych. Nie mogąc omówić wszystkich, na potrzeby tego poradnika, skoncentrowano się na czterech, których praktyczne znaczenie dla osób starszych wydaje się najistotniejsze. Są to:

- ◆ prawo do zabezpieczenia społecznego,
- ◆ prawo do opieki zdrowotnej,
- ◆ prawo zakazujące tortur i niehumanitarnego lub poniżającego traktowania,
- ◆ prawo do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego, domu i korespondencji.

Prawa te są szczegółowo omówione poniżej.

1. PRAWO DO ZABEZPIECZENIA SPOŁECZNEGO. POMOC SPOŁECZNA

Zawsze w trudnych sytuacjach życiowych mamy prawo do skorzystania z pomocy społecznej.

Pomoc społeczna ma na celu umożliwienie poszczególnym osobom i rodzinom przezwyciężenie trudnych sytuacji życiowych, których nie są w stanie same pokonać, wyko-

rzystując jedynie własne uprawnienia, zasoby i możliwości. Pomoc społeczna jest udzielana osobom i rodzinom w szczególnych sytuacjach, m. in. z powodu ubóstwa, niepełnosprawności, długotrwałej lub ciężkiej choroby, zdarzenia losowego i sytuacji kryzysowej.

Zapewnienie osobom potrzebującym pomocy w sytuacji, kiedy one same nie są w stanie zapewnić sobie warunków do egzystencji, jest obowiązkiem przede wszystkim administracji samorządowej. Jej zadaniem jest dostarczenie m.in. dachu nad głową, ubrania, posiłku, zapewnienie pochówku. Do zadań samorządu należy też: przyznawanie zasiłków, organizowanie i świadczenie usług opiekuńczych, prowadzenie pracy socjalnej, opłacanie składek na ubezpieczenia społeczne.

Obowiązki swoje administracja publiczna wykonuje poprzez powołane do tego instytucje:

A. JEDNOSTKI SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO (SAMORZĄDU GMINNEGO, POWIATOWEGO, WOJEWÓDZKIEGO):

- ◆ regionalne ośrodki polityki społecznej,
- ◆ powiatowe centra pomocy rodzinie,
- ◆ ośrodki pomocy społecznej (gminne, miejskie),
- ◆ domy pomocy społecznej,
- ◆ placówki specjalistycznego poradnictwa, w tym poradnictwa rodzinnego,
- ◆ placówki opiekuńczo-wychowawcze,
- ◆ ośrodki adopcyjno-opiekuńcze,

- ◆ ośrodki wsparcia,
- ◆ ośrodki interwencji kryzysowej.

B. ORGANY ADMINISTRACJI RZĄDOWEJ W WOJEWÓDZTWIE:

- ◆ wydziały polityki społecznej w urzędach wojewódzkich.

Administracja samorządowa w wielu wypadkach zleca wykonywanie zadań z zakresu pomocy społecznej organizacjom społecznym.

Prowadzą one:

- ◆ niepubliczne domy pomocy społecznej,
- ◆ rodzinne domy pomocy społecznej,
- ◆ placówki zapewniające całodobową opiekę osobom z niepełnosprawnością, przewlekle chorym i osobom starszym.

Gmina, powiat i województwo nie mogą odmówić pomocy osobie potrzebującej. Gmina musi zapewnić jej możliwość korzystania z usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych, w miejscu zamieszkania, z wyłączeniem specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi, pobytu w domu pomocy społecznej i ponoszenie odpłatności za pobyt mieszkańca gminy w tym domu (w przypadku braku rodziny zobowiązanej do partycypowania w kosztach).

1. Formy udzielania pomocy społecznej

Każda osoba ma indywidualne potrzeby ze względu na wiek, chorobę czy niepełnosprawność, dlatego też ma prawo do indywidualnego planu wsparcia.

Pomoc społeczna udzielana jest w formie pieniężnej lub innej.

Jeżeli ktoś znajdzie się w trudnym położeniu, może otrzymać pomoc w postaci pieniężnej, może to być:

- ◆ **ZASIŁEK STAŁY** – przysługuje osobie pełnoletniej samotnie gospodarującej, niezdolnej do pracy z powodu

wieku lub całkowicie niezdolnej do pracy oraz osobie pełnoletniej pozostającej w rodzinie, niezdolnej do pracy z powodu wieku lub całkowicie niezdolnej do pracy z powodu stanu zdrowia,

- ◆ **ZASIŁEK OKRESOWY** – przysługuje w szczególności ze względu na długotrwałą chorobę, niepełnosprawność,
- ◆ **ZASIŁEK CELOWY I SPECJALNY ZASIŁEK CELOWY** – przyznawane są w celu zaspokojenia niezbędnej potrzeby bytowej, w szczególności na pokrycie części lub całości kosztów zakupu żywności, leków i leczenia, opał, odzieży, niezbędnych przedmiotów użytku domowego, drobnych remontów i napraw.

Przyznanie zasiłków i ich wysokość uzależnione są od spełniania przez nas określonego kryterium dochodowego.

Przysługuje nam również prawo do pomocy w innej formie. Warto wiedzieć, że osoba starsza, samotna, chora może skorzystać z różnego rodzaju pomocy:

- ◆ **USŁUG OPIEKUŃCZYCH** (pomoc w zaspokajaniu codziennych potrzeb życiowych, opieka higieniczna),
- ◆ **SPECJALISTYCZNYCH USŁUG OPIEKUŃCZYCH** (pomoc dostosowana do potrzeb wynikających z rodzaju schorzenia lub niepełnosprawności),
- ◆ **POBYTU I USŁUGI W DOMU POMOCY SPOŁECZNEJ** (dla osób wymagających całodobowej opieki z powodu wieku, choroby lub niepełnosprawności, dla których usługi opiekuńcze nie są wystarczające; nie można ich zapewnić w miejscu zamieszkania),

- ◆ **OPIEKI MEDYCZNEJ W ZAKŁADACH OPIEKUŃCZO-LECZNICZYCH LUB PLACÓWEK PIELĘGNACYJNO-OPIEKUŃCZYCH** (dotyczy osób wymagających wzmożonej opieki medycznej).

Informację o tych usługach możemy uzyskać w swoim ośrodku pomocy społecznej.

2. Na co możemy liczyć podczas pobytu w domu pomocy społecznej?

Dom pomocy społecznej powinien zapewnić nam usługi bytowe, opiekuńcze, wspomagające i edukacyjne w zakresie i formach wynikających z indywidualnych potrzeb osób w nim przebywających.

Dom pomocy społecznej powinien także zapewnić każdemu podopiecznemu prawo do wolności, intymności, godności i poczucie bezpieczeństwa oraz dbać o jego sprawność fizyczną i psychiczną.

Dom pomocy społecznej zapewnia podopiecznemu:

- ◆ miejsce zamieszkania,
- ◆ wyżywienie,
- ◆ odzież i obuwie,
- ◆ utrzymanie czystości,
- ◆ pomoc w podstawowych czynnościach życiowych,
- ◆ pielęgnację,
- ◆ pomoc w załatwianiu spraw osobistych,

- ◆ udział w terapii zajęciowej,
- ◆ podnoszenie sprawności i aktywizację,
- ◆ zaspokojenie potrzeb religijnych i kulturalnych,
- ◆ możliwość rozwoju samorządności,
- ◆ możliwość nawiązywania, utrzymywania i rozwijania kontaktu z rodziną i społecznością lokalną,
- ◆ bezpieczne przechowywanie środków pieniężnych i przedmiotów wartościowych należących do podopiecznych,
- ◆ podejmowanie działań zmierzających do usamodzielnienia się podopiecznych w czynnościach dnia codziennego, w miarę ich możliwości.

Dom opieki społecznej gwarantuje również:

- ◆ sfinansowanie przez dom pomocy społecznej potrzeb danej osoby w zakresie wydatków na niezbędne przedmioty użytku osobistego, w kwocie nieprzekraczającej 30% zasiłku stałego, o którym mowa w ustawie o pomocy społecznej – jeżeli osoba ta nie posiada własnych dochodów,
- ◆ przestrzeganie praw podopiecznych oraz dostęp do informacji o tych prawach,
- ◆ prawo do wnoszenia skarg i wniosków odnośnie funkcjonowania domu pomocy społecznej.

3. Jakich warunków można oczekiwać w domu pomocy społecznej?

Należy oczekiwać, że budynek domu pomocy społecznej wyposażony będzie m.in. w:

- ◆ gabinet medycznej pomocy doraźnej,
- ◆ pomieszczenia do terapii i rehabilitacji,
- ◆ jadalnię, kuchenkę pomocniczą,
- ◆ pomieszczenia do prania i suszenia,
- ◆ miejsce kultu religijnego,
- ◆ alarm.

Budynek powinien być pozbawiony barier architektonicznych; budynek wielokondygnacyjny powinien być wyposażony w windę.

Jako podopieczni powinniśmy mieć zapewniony pokój w pełni wyposażony o powierzchni mieszkalnej nie mniejszej niż 9 m² lub 6 m² w pokoju wieloosobowym.

Personel domu pomocy społecznej powinien zapewnić nam odpowiednie warunki sanitarno-higieniczne.

Pamiętajmy, że możemy domagać się realizacji przysługujących nam praw. Niezapewnienie nam właściwych warunków pobytu w domu pomocy społecznej będzie naruszeniem naszych praw. Zawsze w takiej sytuacji mamy prawo do wniesienia skargi do odpowiedniej instytucji nadzoru i kontroli nad domami pomocy społecznej.

Szczegółowe dane o warunkach, jakie powinny spełniać domy pomocy społecznej, znajdują się w rozporządzeniu Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 19 października 2005 r. w sprawie domów pomocy społecznej (Dz.U. Nr 217, poz. 1837) – o wgląd do tego dokumentu każdy może poprosić w gminnym, miejskim ośrodku pomocy społecznej właściwym dla miejsca zamieszkania.

4. Jak uzyskać miejsce pobytu w domu pomocy społecznej?

W sytuacji osamotnienia, choroby, braku rodziny i pomocy ze strony innych można ubiegać się o pobyt w domu pomocy społecznej. W tym celu należy złożyć pisemny wniosek o skierowanie do domu pomocy społecznej. Wniosek składa się w ośrodku pomocy społecznej właściwym ze względu na miejsce zamieszkania lub pobytu.

Wniosek można zgłosić samemu lub może to zrobić inna osoba w naszym imieniu. Po złożeniu wniosku przeprowadzany jest rodzinny wywiad środowiskowy przez pracownika socjalnego ośrodka pomocy społecznej właściwego dla naszego miejsca zamieszkania.

Wywiad musi zawierać w szczególności pisemne stwierdzenie braku możliwości zapewnienia usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania przez rodzinę i gminę.

Trzeba też wiedzieć, że:

- ◆ w nagłych wypadkach, wynikających ze zdarzeń losowych, skierowanie i umieszczenie w domu opieki społecznej może nastąpić poza kolejnością oraz bez przedłożenia wymaganych dokumentów. Dokumenty te powinny zostać skompletowane przez ośrodek pomocy społecznej w terminie trzech miesięcy od dnia przyjęcia danej osoby do domu,
- ◆ pobyt w domu pomocy społecznej można uzyskać na czas nieokreślony lub określony na własną prośbę.

5. Kto sprawuje nadzór i kontrolę nad jednostkami pomocy społecznej?

Wojewoda z tytułu nadzoru i kontroli nad domami opieki społecznej ma prawo do:

- ◆ żądania informacji, dokumentów i danych, niezbędnych do sprawowania nadzoru i kontroli,

- ◆ swobodnego wstępu w ciągu doby do obiektów i pomieszczeń jednostki kontrolowanej,
- ◆ przeprowadzania oględzin obiektów, majątku kontrolowanej jednostki oraz kontroli przebiegu określonych czynności objętych obowiązującym standardem,
- ◆ żądania od pracowników kontrolowanej jednostki udzielenia informacji w formie ustnej i pisemnej w zakresie przeprowadzanej kontroli,
- ◆ wzywania i przesłuchiwania świadków,
- ◆ zwrócenia się o wydanie opinii biegłych i specjalistów z zakresu pomocy społecznej,
- ◆ wydawania zaleceń pokontrolnych,

- ◆ w przypadku niepodjęcia lub niewykonania czynności wynikających z zaleceń pokontrolnych wojewoda może orzec o czasowym lub stałym cofnięciu zezwolenia na prowadzenie placówki.

6. Odpłatność za pobyt w domach pomocy społecznej

Zasady odpłatności za pobyt w domu pomocy społecznej określają przepisy ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz.U. z 2009 r., nr 175, poz. 1362 ze zm.) – dokument ten posiadają wszystkie ośrodki pomocy społecznej, możemy otrzymać go do wglądu w ośrodku właściwym dla miejsca zamieszkania.

Zgodnie z tymi zasadami, pobyt w domu pomocy społecznej jest odpłatny do wysokości średniego miesięcznego kosztu utrzymania, który:

- ◆ w domu pomocy społecznej o zasięgu gminnym – ustala wójt burmistrz, prezydent miasta,
- ◆ w domu pomocy społecznej o zasięgu powiatowym – ustala starosta,
- ◆ w regionalnym domu pomocy społecznej – ustala marszałek województwa.

WAŻNA INFORMACJA: Średni miesięczny koszt utrzymania mieszkańca ustala się w wysokości średniej wojewódzkiej kwoty średniego kosztu utrzymania w domach pomocy społecznej danego typu.

7. Kto ponosi koszty za pobyt w domu pomocy społecznej?

- ◆ mieszkaniec domu,
- ◆ małżonek, zstępni przed wstępnymi, czyli osoby, które zawarły umowę z domem pomocy społecznej z uwzględnieniem wysokości dochodów i możliwości,
- ◆ gmina, z której osoba została skierowana do domu pomocy społecznej.

W przypadku, gdy mieszkaniec domu ponosi pełną odpłatność za pobyt, małżonek, zstępni i wstępni oraz gmina nie mają obowiązku wnoszenia opłat.

8. Jaka jest wysokość opłat?

Opłaty za pobyt w domu pomocy społecznej wnoszą:

- ◆ mieszkaniec domu, nie więcej jednak niż 70% swojego miesięcznego dochodu,
- ◆ małżonek, zstępni przed wstępnymi – zgodnie z umową zawartą z kierownikiem ośrodka pomocy społecznej,
- ◆ w przypadku osoby samotnie gospodarującej, jeżeli dochód jest wyższy niż 300% kryterium dochodowego osoby samotnie gospodarującej, jednak kwota dochodu pozostająca po wniesieniu opłaty nie może być niższa niż 300% tego kryterium,
- ◆ w przypadku osoby w rodzinie, jeżeli posiadany dochód na osobę jest wyższy niż 300% kryterium dochodowego na osobę w rodzinie, z tym, że kwota dochodu pozosta-

jąca po wniesieniu opłaty nie może być niższa niż 300% kryterium dochodowego na osobę w rodzinie,

- ◆ gmina, z której osoba została skierowana do domu pomocy społecznej – w wysokości różnicy między średnim kosztem utrzymania w domu pomocy społecznej a opłatami wnoszonymi przez osoby, zobowiązane do poniesienia kosztów (czyli mieszkańców domu lub jego bliscy).

W przypadku niewywiązywania się osób zobowiązanych do wnoszenia opłaty za pobyt w domu pomocy społecznej opłaty te zastępczo wnosi gmina, z której osoba została skierowana do domu pomocy społecznej. Gminie przysługuje prawo dochodzenia zwrotu poniesionych na ten cel wydatków.

Mieszkaniec domu wnosi opłatę do kasy domu lub na jego rachunek bankowy. Za jego zgodą opłata może być potrącana:

- ◆ z emerytury lub renty mieszkańca domu – przez właściwy organ emerytalno-rentowy, zgodnie z przepisami ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. z 2009 r., nr 153, poz. 1227 ze zm.). Z ustawą tą można się zapoznać we właściwym dla miejsca zamieszkania oddziale ZUS-u,
- ◆ z zasiłku stałego mieszkańca domu – przez ośrodek pomocy społecznej dokonujący wypłaty świadczenia; opłatę za pobyt ośrodek pomocy społecznej przekazuje na rachunek bankowy domu pomocy społecznej,

- ◆ małżonek, zstępni, wstępni wnoszą opłatę do kasy lub na rachunek bankowy gminy, z której mieszkaniec domu został skierowany; opłatę tę gmina przekazuje na rachunek bankowy właściwego domu pomocy społecznej.

WAŻNA INFORMACJA: Mieszkaniec domu, a także inna osoba obowiązana do wnoszenia opłat za pobyt w domu pomocy społecznej, jeżeli mieszkaniec domu przebywa u tej osoby, nie ponoszą opłat za okres nieobecności mieszkańca domu nieprzekraczającej 21 dni w roku kalendarzowym. Osoby wnoszące opłatę za pobyt w domu pomocy społecznej można zwolnić, na ich wniosek, częściowo lub całkowicie z tej opłaty, w szczególności jeżeli:

- ◆ wnoszą opłatę za pobyt innych członków rodziny w domu pomocy społecznej, ośrodka wsparcia lub innej placówce,
- ◆ występują uzasadnione okoliczności, zwłaszcza długotrwała choroba, bezrobocie, niepełnosprawność, śmierć członka rodziny, straty materialne powstałe w wyniku klęski żywiołowej lub innych zdarzeń losowych,
- ◆ małżonkowie, zstępni, wstępni utrzymują się z jednego świadczenia lub wynagrodzenia,
- ◆ osoba obowiązana do wnoszenia opłaty jest w ciąży lub samotnie wychowuje dziecko.

Wymienionych wyżej zasad odpłatności nie stosuje się do domów pomocy społecznej prowadzonych przez podmioty niepubliczne, jeżeli nie są one prowadzone na zlecenie organu jednostki samorządu terytorialnego.

W przypadku braku miejsc w domu pomocy społecznej o zasięgu gminnym lub powiatowym gmina może kierować osoby tego wymagające do domu pomocy społecznej, który nie jest prowadzony na zlecenie wójta (burmistrza, prezydenta miasta) lub starosty. W takim przypadku stosuje się opisane zasady odpłatności, z tym, że wysokość opłaty za pobyt w takim domu określa umowa zawarta przez gminę z podmiotem prowadzącym dom.

2. PRAWO DO OPIEKI ZDROWOTNEJ

Prawo do ochrony zdrowia jest prawem gwarantowanym konstytucyjnie. Konstytucja nakłada na władze publiczne szczególny obowiązek zapewnienia opieki zdrowotnej m.in. osobom niepełnosprawnym oraz osobom w podeszłym wieku. W szczególności władze publiczne nie mogą odmówić kuracji medycznych tylko z powodu wieku – byłaby to dyskryminacja.

Należy jednak podkreślić, iż nie mamy prawa do otrzymania każdego z oczekiwanych świadczeń zdrowotnych. Niektóre rodzaje terapii wymagają znacznych środków finansowych, a ponadto mogą mieć nie zawsze pozytywne skutki. Tak więc na ogół zależy od władz publicznych, takich jak Narodowy Fundusz Zdrowia (NFZ), czy zakwalifikować danego pacjenta do określonego trybu leczenia lub usługi medycznej w sytuacji, gdy Fundusz nie jest prawnie zobowiązany do ich dostarczenia.

Konstytucja wprowadza zasadę równego dostępu do świadczeń opieki zdrowotnej finansowanej ze środków publicznych i to niezależnie od sytuacji materialnej.

W zakresie świadczeń podstawowej opieki zdrowotnej mamy w szczególności prawo dostępu do opieki ambulatoryjnej, w tym opieki w domu, jak również do badań diagnostycznych do leczenia szpitalnego, do rehabilitacji.

Podmioty wykonujące działalność leczniczą muszą spełniać wymagania ustawowe dotyczące w szczególności warunków:

- ◆ ogólnoprzestrzennych,
- ◆ sanitarnych,
- ◆ instalacyjnych.

Przykładowo:

- ◆ Sale chorych w szpitalu nie mogą być pomieszczeniami przechodnimi,
- ◆ Łóżka w salach chorych powinny być dostępne z trzech stron, w tym z dwóch dłuższych, a odstępy między łózkami powinny umożliwiać swobodny dostęp do pacjentów,
- ◆ Sale chorych powinny mieć zapewniony bezpośredni dostęp do światła dziennego, a w przypadku nadmiernego naświetlenia pokoju powinny zostać w nim zainstalowane urządzenia przeciwsłoneczne,

- ◆ Pokój na oddziale szpitalnym powinien być wyposażony w umywalkę z ciepłą i zimną wodą, dozownik z mydłem w płynie oraz pojemnik z ręcznikami jednorazowego użytku i pojemnik na zużyte ręczniki.

Na oddziale przyjęć i pomocy doraźnej powinno znajdować się co najmniej jedno pomieszczenie higieniczno-sanitarne wyposażone dodatkowo w natrysk i wózek-wannę przystosowane dla osób niepełnosprawnych, w tym poruszających się na wózkach inwalidzkich.

WAŻNA INFORMACJA: prawo pacjenta gwarantuje natychmiastowe uzyskanie świadczeń zdrowotnych ze względu na zagrożenie zdrowia i życia. W sytuacji ograniczonych możliwości udzielenia odpowiednich świadczeń zdrowotnych przysługuje nam prawo do przejrzystej, obiektywnej i opartej na kryteriach medycznych procedury ustalającej kolejność dostępu do tych świadczeń.

3. PRAWO DO BYCIA GODNIE TRAKTOWANYM (PRAWO ZAKAZU TORTUR I NIELUDZKIEGO LUB PONIŻAJĄCEGO TRAKTOWANIA)

Podstawą tego prawa jest ludzka godność

Europejska Konwencja Praw Człowieka i Konstytucja RP stanowią, że nikt nie może być poddany torturom lub nie-ludzkiemu bądź poniżającemu traktowaniu. Zakaz ten dotyczy wszystkich ludzi. Oznacza to, że w żadnej sytuacji żaden człowiek nie może być potraktowany w sposób upokarza-

jący, naruszający jego godność. Prawo do godnego traktowania jest prawem absolutnym zatem nie może być żadnej sytuacji i w żadnej okoliczności naruszone lub ograniczone. Niestety zdarzają się sytuacje, w których ludzie starsi doświadczają nieludzkiego lub poniżającego traktowania. Zdarza się to zarówno w domach rodzinnych jak i instytucjach, których misją jest niesienie pomocy, takich jak domy pomocy społecznej czy szpitale. Ocena czy sposób obchodzenia się z drugą osobą jest nieludzki czy poniżający, zawsze zależy od konkretnych okoliczności danego przypadku i uwzględnia takie czynniki jak wiek osoby jej stan zdrowia i czas, w którym taka sytuacja miała miejsce. Przy czym poniżające traktowanie nie musi być celowe – istotny jest wpływ, jaki wywarło ono na osobę, która została mu poddana. Jeśli, na przykład pracownicy domu opieki nieumyślnie pozostawią swoich podopiecznych w brudnej pościeli przez dłuższy okres z powodu braków w personelu, to może się to kwalifikować jako nieludzkie lub poniżające traktowanie.

1. Przykłady i przyczyny nieludzkiego i poniżającego traktowania

Nieludzkie lub poniżające traktowanie może wynikać z wielu przyczyn: zaniedbań bądź nadużyć osób/instytucji zobowiązanych do świadczenia opieki na rzecz osób starszych, nadmierne podawanie leków, złe warunki bytowe w instytucjach opieki bądź niewłaściwe stosowanie środków przymusu bezpośredniego wobec osób chorych.

NIEWŁAŚCIWA OPIEKA NAD OSOBAMI STARSZYMI, zaniedbania bądź nadużycia opiekunów mogą być przyczyną ich cierpień. W takich przypadkach mają oni prawo składania skarg. Podstawą prawną będzie uznanie działania osób opiekujących się za nieludzkie bądź poniżające traktowanie.

Przykład

Pani Z., lat 87, trafiła do szpitala ze złamaną szyjką kości udowej; była więc unieruchomiona. Na dodatek bardzo słabo widziała i wymagała pomocy w codziennych czynnościach, również w czasie posiłków. Na ogół jednak nie otrzymywała pomocy ze strony personelu dlatego też większość posiłków była usuwana nietknięta. Panią Z. spotykały również sytuacje poniżające, gdy prosiła o możliwość umycia, a uzyskiwała odpowiedź, że może się posłużyć pieluchą.

Sytuacje, które mogą dotyczyć nieludzkiego lub poniżającego traktowania to, np.: stała odmowa pomocy w udaniu się do toalety, mycie i rozbieranie osoby na oczach innych osób bez szacunku wobec godności tej osoby, nękanie psychiczne, niezmięta pościel, pozostawianie tac z jedzeniem bez udzielenia pomocy osobie zbyt słabej, by mogła samodzielnie jeść, ciągłe ignorowanie próśb o pomoc.

NIEODPOWIEDNIE PODAWANIE LEKÓW może być również przyczyną nieludzkiego lub poniżającego traktowania. Może też naruszać prawo do zdrowia i życia. Do takich

przypadków należy nadużywanie środków uspokajających czy psychotropowych, aby łatwiej kontrolować zachowanie osób z demencją. Takie postępowanie może być groźne dla zdrowia i życia osób starszych.

Przykład

Pani Joanna, lat 82, idzie do szpitala w celu wykonania badań. Jest zaniepokojona tym, że nie otrzymuje informacji kto jest jej lekarzem prowadzącym. Nie wie też jakie przyjmuje leki i w jakich dawkach. Zauważa, że szybko pogarsza się jej samopoczucie, traci siły. Wiąże ten fakt z lekami, które podają jej w szpitalu. Kiedy odkrywa, że leki działają otępiająco i mogą zaburzać pracę serca opuszcza szpital na własne żądanie. W domu powoli dochodzi do siebie.

DRASTYCZNIE ZŁE WARUNKI BYTOWE w domach opieki, szpitalach, mieszkalnictwie, takie jak przeludnienie, brak wentylacji, brak prywatności czy też niewystarczające warunki sanitarne, mogą również kwalifikować się jako nie-ludzkie lub poniżające traktowanie.

Przykład

Dom Pomocy w jednej z podwarszawskich miejscowości mieści się w dawnym, przedwojennym dworku, traktowany jest, jako zabytek, nie ma więc możliwości przebudowania go i przystosowania do potrzeb ludzi starszych i niedołączonych. Mieszkańcy nie mają żadnych możliwości przygotowania sobie jedzenia. Poza kuchnią ogólną nie ma kuchenek,

lodówek i sprzętu. Dyżurka pielęgniarska jest mała, ciasna; brak gabinetu lekarskiego. Pacjenci badani są w sali w obecności współmieszkańców.

NADMIERNE LUB NIEWŁĄŚCIWE STOSOWANIE ŚRODKÓW PRZYMUSU BEZPOŚREDNIEGO jest rażącym naruszeniem prawa do godnego traktowania. Przykładowo: przywiązywanie pacjenta do krzesła, by uniemożliwić mu poruszanie się, czy regularne podawanie pacjentom środków uspokajających ze względu na niedostateczną obsadę personelu.

Przykład

Pan Stefan, lat 75, trafił do szpitala w wyniku udaru mózgu. Po tym jak odzyskuje przytomność jest niespokojny a obsługa szpitala przywiązuje go na noc do łóżka. Więzy powodują otarcia na rękach i nogach. Pan Stefan nie może poskarżyć się rodzinie ponieważ w wyniku udaru nie mówi. W czasie odwiedzin płacze i pokazuje wzrokiem bandarze, którymi był krępowany. Chorzy z tej samej sali wyjaśniają rodzinie, że pan Stefan został ukarany ponieważ był w nocy niespokojny i zrzucił z siebie nakrycie.

Jeśli uważamy, że zostaliśmy potraktowani w nieludzki czy poniżający sposób, możemy zwrócić się do Rzecznika Praw Obywatelskich lub do jednej z organizacji bądź instytucji niosących pomoc w takich sytuacjach (patrz: ostatni rozdział poradnika).

2. Stosowanie przymusu bezpośredniego

Stosowanie przymusu bezpośredniego jest zabronione, wyjątek stanowią domy pomocy społecznej, w których przebywają osoby przewlekle psychicznie chore. Zasady stosowania przymusu w takim przypadku określają przepisy ustawy z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (Dz.U. z 2011, Nr 231, poz. 1375 ze zm.) oraz przepisy rozporządzenia ministra zdrowia i opieki społecznej z dnia 28 czerwca 2012 r. w sprawie sposobu stosowania i dokumentowania zastosowania przymusu bezpośredniego oraz dokonywania oceny zasadności jego zastosowania (Dz.U. z 2012 r., poz. 740) – Ministerstwo Zdrowia lub gminny lub miejski ośrodek pomocy społecznej właściwy dla miejsca zamieszkania może udostępnić każdej zainteresowanej osobie te przepisy.

Przymus bezpośredni wobec osób z zaburzeniami psychicznymi można stosować tylko wtedy, gdy przewidują to przepisy ustawy o ochronie zdrowia psychicznego, albo gdy:

1. dopuszczają się zamachu przeciwko:
 - ◆ życiu lub zdrowiu własnemu lub innej osoby,
 - ◆ bezpieczeństwu powszechnemu.
2. w sposób gwałtowny niszczą lub uszkodzają przedmioty znajdujące się w ich otoczeniu,

3. poważnie zakłócają lub uniemożliwiają funkcjonowanie jednostki organizacyjnej pomocy społecznej.

Przed zastosowaniem przymusu bezpośredniego uprzedza się o tym osobę, wobec której środek ten ma być podjęty. Przy wyborze środka przymusu należy wybierać środek możliwie dla tej osoby najmniej uciążliwy, a przy stosowaniu przymusu należy zachować szczególną ostrożność i dbałość o dobro tej osoby.

Zasadność zastosowania przymusu bezpośredniego ocenia w terminie 3 dni:

- ◆ kierownik instytucji leczniczej w której sytuacja taka miała miejsce, jeżeli jest lekarzem. Jeśli kierownik instytucji nie jest lekarzem zasadność zastosowania przymusu bezpośredniego ocenia lekarz przez niego upoważniony,

- ◆ upoważniony przez marszałka województwa lekarz specjalista w dziedzinie psychiatrii w przypadku zastosowania przymusu bezpośredniego w jednostce pomocy społecznej lub przez kierującego akcją prowadzenia medycznych czynności ratunkowych.

Środki przymusu bezpośredniego wobec osoby z zaburzeniami psychicznymi, to:

- ◆ **PRZYTRZYMANIE** – jest doraźnym, krótkotrwałym unieruchomieniem osoby z użyciem siły fizycznej,
- ◆ **PRZYMUSOWE ZASTOSOWANIE LEKÓW** – jest doraźnym lub przewidzianym w planie postępowania leczniczego wprowadzeniem leków do organizmu osoby – bez jej zgody,
- ◆ **UNIERUCHOMIENIE** – jest dłużej trwającym obezwładnieniem osoby z użyciem pasów, uchwytów, prześcierań lub kaftana bezpieczeństwa,
- ◆ **IZOLACJA** – polega na umieszczeniu osoby, pojedynczo, w zamkniętym pomieszczeniu.

Środki przymusu mogą być stosowane łącznie. Przed zastosowaniem przymusu bezpośredniego, polegającego na unieruchomieniu lub izolacji, należy odebrać osobie przedmioty, które mogą być niebezpieczne dla życia lub zdrowia tej osoby albo innych osób, a w szczególności przedmioty ostre, okulary, protezy zębowe, pas, szelki, sznurowadła, zapalki. Pomieszczenie przeznaczone do izolacji powinno zabezpieczać przed uszkodzeniem ciała osoby, a zarazem odpowiadać pod względem warunków bytowych i sanitarnych

innym pomieszczeniom szpitala psychiatrycznego lub domu pomocy społecznej. Przymus bezpośredni może trwać tylko do czasu ustania przyczyn jego zastosowania. Przymus bezpośredni w domu pomocy społecznej może być stosowany wyłącznie przez wyszkolonych w tym zakresie pracowników medycznych lub w ich obecności.

NIEUZASADNIONE BĄDŹ NIEWŁĄCZIWE STOSOWANIE ŚRODKÓW PRZYMUSU BEZPOŚREDNIEGO JEST NARUSZENIEM PRAW CZŁOWIEKA, NIELUDZKIM I PONIŻAJĄCYM TRAKTOWANIEM.

4. PRAWO DO POSZANOWANIA ŻYCIA RODZINNEGO

Życie rodzinne jest zdefiniowane szeroko, obejmuje bliskie i osobiste więzy o charakterze rodzinnym i nie obejmuje tylko więzów krwi. Prawo do poszanowania życia rodzinnego zawiera w sobie możliwość wspólnego zamieszkiwania z rodziną, a jeśli to niemożliwe do utrzymywania z nią regularnych kontaktów.

Prawo do poszanowania życia rodzinnego będzie istotne w przypadku, gdy dana osoba jest oddzielona od swojego partnera i innych członków rodziny lub gdy przebywa w domu opieki odległym od swojej rodziny, co znacznie utrudnia odwiedziny. Na przykład, jeśli w czasie, gdy osoba mieszka u siebie w domu i wymaga opieki, a władza lokalna oświadcza, że nie posiada niezbędnych środków, by umożliwić jej dalszy pobyt w domu, to może stanowić to ingerencję w życie rodzinne tej osoby.

Jeśli władza publiczna oddziela daną osobę od jej partnera lub nakłada inne ograniczenia na jej życie rodzinne, musi być w stanie usprawiedliwić swoją decyzję i będzie musiała rozpatrzyć, czy podjęte przez nią działania są prawowite, niezbędne i proporcjonalne.

Poniżej opisujemy sytuację, w której ingerencja w życie rodzinne okazała się niezbędna dla dobra osoby starszej.

Przykład

88-letni pan Ryszard przez kilka lat przeżywał koszmar, jaki zgotowali mu jego najbliżsi, chcący przejąć po nim mieszkanie. Jego syn, wnuczka i jej mąż, choć mają już wyroki za znęcanie się nad dziadkiem, wciąż twierdzą, że to dziadek jest agresywny. Piekło dla pana Ryszarda (uczestnika wojny z 39. roku, weterana walk pod Monte Cassino, odznaczonego Złotym Krzyżem Zasługi) zaczęło się w 2000 roku, kiedy zmarła jego żona. Wtedy jeden z synów – Tadeusz S., z którym pan Ryszard nigdy nie miał za dobrych stosunków, zaproponował, że jego córka Ewelina, P. wprowadzi się do mieszkania dziadka, którym miała się opiekować. Pan Ryszard się zgodził, odstąpił wnuczce i jej mężowi jeden pokój, a potem ich zameldował. Kiedy to zrobił, kochająca dotychczas rodzina zaczęła wyzywać, popychać i bić starszego mężczyznę. Nikt mu też w niczym nie pomagał, a jego kolegę, który robił mu zakupy i pomagał sprzątać, wyganiano z mieszkania i zastraszano, aż w końcu przestał przychodzić. W 2001 roku pan Ryszard złożył zawiadomienie do prokuratury o tym, że rodzina się nad nim znęca. Wtedy je oddalono z braku wystarczających dowodów, a rodzina uznała, że jest bezkarna i jeszcze bardziej zaczęła się znęcać nad starszym panem. By przejąć jego mieszkanie, wymyślili, że go ubezwłasnowolnią. Dlatego też na jego oczach tłukli kryształ, które ten przywiózł z Anglii, a kamerą video rejestrowali jego zachowanie, tak, że na taśmach widać starca wygrażającego laską. Innym razem, gdy pan Ryszard smarował w kuchni chleb masłem, mąż jego wnuczki chwycił

go za tę rękę, w której trzymał nóż, obrócił w swoją stronę i wezwał swoją żonę krzyżąc, „Ewelina, kręć to. On chce mnie zabić!”. Poza tym cała trójka wielokrotnie wzywała także pogotowie, mówiąc, że „80-letni starzec dostał szalu”. Po jednym z takich sygnałów, wyprowadzono pana Ryszarda z domu w kaftanie bezpieczeństwa. Jednak pracownicy szpitala, po rozmowach ze starszym panem, uwierzyli mu i podczas kolejnych wezwań rodziny, zamiast go zamykać, starali się mu pomóc i opiekowali się nim. W 2002 roku pan Ryszard przeszedł ciężkie zapalenie płuc. Nie mógł przebywać w przeciagu, więc postanowił zabić okno w łazience. Gdy to robił, do łazienki weszła wnuczka. Kiedy dowiedziała się, co robi jej dziadek, wyzwała go, uderzyła w twarz, potem ugryzła go, a na końcu popchnęła na drzwi tak silnie, że pan Ryszard się przewrócił i stłukł głowę. Innym razem, kiedy do starszego pana przyszła pracowniczka Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej, by sprawdzić, co się dzieje z panem Ryszardem, Ewelina i jej ojciec Tadeusz uwięzili ją w mieszkaniu. Potem przed sądem udowodniono, że mężczyzna był bezprawnie podsłuchiwany. Teraz dowodów na znęcanie się było wystarczająco dużo, a rok później zaczął się proces. Sąd Rejonowy skazał całą trójkę we wrześniu 2007 roku. Tadeusz S. dostał dwa lata w zawieszeniu na cztery i pół roku. Natomiast Ewelina P. i jej mąż Rafał P. dostali półtora roku w zawieszeniu na trzy lata. Żadne z nich nigdy nie przyznało się do winy. Wszyscy zaskarżyli wyrok.

5. OBOWIĄZEK ALIMENTACYJNY

Na członkach rodziny ciąży obowiązek udzielania wzajemnej pomocy i wsparcia, w tym zapewnienia środków utrzymania, przykładowo:

- ◆ wyżywienia,
- ◆ odzieży,
- ◆ opieki lekarskiej,
- ◆ w miarę potrzeby także środków wychowania (m.in. środków rozwoju duchowego, intelektualnego, rozwijania zainteresowań kulturalnych).

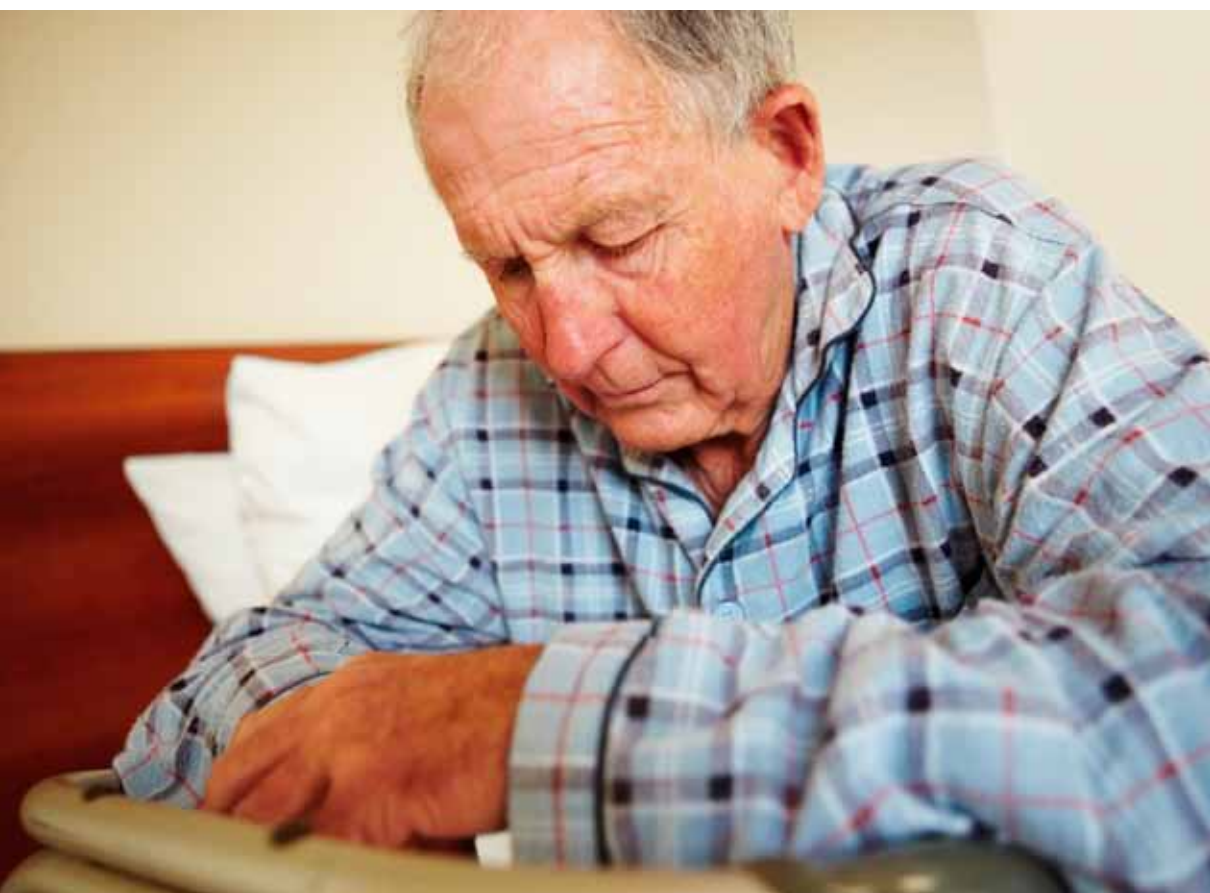
Jeżeli ktoś żyje w niedostatku, może wystąpić o alimenty od własnych dzieci

Zakres świadczeń alimentacyjnych zależy od usprawiedliwionych bieżących potrzeb uprawnionego oraz od zarobkowych i majątkowych możliwości zobowiązanego.

Zgodnie z ogólną regułą do świadczeń alimentacyjnych obowiązani są krewni w linii prostej (rodzice – dzieci) oraz rodzeństwo. Może to dotyczyć wszelkich możliwych relacji, a więc nie tylko obowiązku rodziców względem dzieci, lecz także obowiązku alimentacyjnego dzieci wobec rodziców czy nawet wnuków wobec dziadków.

W odniesieniu do obowiązku alimentacyjnego dzieci względem rodziców, powstanie uprawnień do żądania świadczeń

alimentacyjnych uzależnione jest od tego, czy osoba uprawniona żyje w niedostatku. Pojęcie niedostatku nie zostało zdefiniowane przepisami prawa. O niedostatku można jednak mówić wówczas, gdy brak jest możliwości zaspokojenia potrzeb na poziomie zbliżonym do minimum socjalnego, a więc gdy człowiek nie ma w ogóle lub nie ma dostatecznych własnych środków utrzymania, które mogłyby zaspokoić jego usprawiedliwione, podstawowe potrzeby oraz gdy nie jest w stanie tych środków samodzielnie zdobyć.

Przykład

Osoba starsza, której źródła utrzymania nie wystarczają na zaspokojenie podstawowych potrzeb życiowych, niemająca przy tym obiektywnych i realnych możliwości poprawienia swojej sytuacji materialnej, może wystąpić wobec swoich dzieci o alimenty – jeżeli dzieci nie pomagają jej w sposób dobrowolny. Należy jednak podkreślić, iż o powstaniu, jak również zakresie obowiązku alimentacyjnego, zdecydować może jedynie niezawisły sąd, do którego należy wnieść stosowny pozew.

6. PRAWO DO POSZANOWANIA ŻYCIA PRYWATNEGO

Warto uświadomić sobie, że życie prywatne również podlega ochronie.

Życie prywatne znaczy więcej niż tylko „prywatność” i obejmuje takie kwestie jak:

- ◆ zdolność do życia osobistego według własnego wyboru,
- ◆ zdolność do budowania relacji z innymi według własnej woli,
- ◆ fizyczne i psychiczne dobre samopoczucie,
- ◆ posiadanie dostępu do opieki medycznej.

Prawo do prywatności jest jednym z podstawowych dóbr osobistych i jest jednym z praw gwarantowanych konstytucyjnie. Każdy ma prawo do ochrony prawnej życia prywatnego, rodzinnego, czci i dobrego imienia oraz do decydowania o swoim życiu osobistym.

Ochrona prawa do prywatności może mieć charakter cywilnoprawny, administracyjny, ale również prawno-karny. W przypadku naruszenia czyjejś prywatności, można dochodzić swoich praw przed sądem cywilnym. W dalszej części rozdziału znajdują się informacje o prawach, których przed sądem można w takim wypadku dochodzić.

Niekiedy działania naruszające sferę prywatności mogą zostać uznane za czyn karalny. Takim działaniem jest na przykład naruszenie tajemnicy korespondencji, naruszenie miru domowego czy uporczywe nękanie, które w sposób uzasadniony wzbudza u osoby pokrzywdzonej poczucie zagrożenia.

Na gruncie administracyjnym ochrona prywatności odnosić się może w szczególności do ochrony naszych danych osobowych.

Dobra osobiste człowieka, takie jak:

- ◆ zdrowie,
- ◆ wolność,
- ◆ cześć,
- ◆ wolność sumienia,
- ◆ nazwisko lub pseudonim,
- ◆ wizerunek,
- ◆ tajemnica korespondencji,
- ◆ nietykalność mieszkania,
- ◆ twórczość naukowa i artystyczna,
- ◆ działania wynalazcze i racjonalizatorskie

pozostają pod ochroną prawa cywilnego niezależnie od ochrony przewidzianej w innych przepisach.

Prawo do ochrony prywatności obejmuje bowiem także sferę swobody decydowania o własnym życiu i nieingerowania w nie, bez wyraźniej podstawy prawnej, przez osoby trzecie.

Naruszeniem prawa do prywatności może być, zatem ujawnienie przez lekarza informacji o naszym stanie zdrowia, jeżeli na takie działanie nie wyrazimy zgody.

„Pacjent ma prawo do zachowania w tajemnicy przez osoby wykonujące zawód medyczny, w tym udzielające mu świadczeń zdrowotnych, informacji z nim związanych, a uzyskanych w związku z wykonywaniem zawodu medycznego”.

Jeżeli czyjeś dobro osobiste zostało zagrożone cudzym działaniem, może on przede wszystkim żądać zaniechania tego działania (wyjątek dotyczy sytuacji, gdy cudze działanie nie jest działaniem bezprawnym, a więc gdy znajduje oparcie w przepisach prawa).

MOŻLIWE SĄ ŻĄDANIA:

- ◆ aby ten, kto dopuścił się naruszenia dóbr osobistych, dopełnił czynności potrzebnych do usunięcia jego skutków, w szczególności ażeby złożył oświadczenie odpowiedniej treści i w odpowiedniej formie (np. złożył oświadczenie o przeprosinach w prasie),

- ◆ zadośćuczynienia pieniężnego lub zapłaty odpowiedniej sumy pieniężnej na wskazany cel społeczny,
- ◆ a jeżeli skutek naruszenia dobra osobistego została wyrządzona szkoda majątkowa, możemy żądać jej naprawienia na zasadach ogólnych.

Naruszeniem dóbr osobistych może być przykładowo naruszenie tajemnicy korespondencji. Mamy także prawo do ochrony miru domowego, a więc prawo do spokojnego zamieszkania, wolnego od bezprawnych zakłóceń przez osoby niepożądane. Pamiętajmy, że każdy ma prawo do ochrony dotyczących go danych osobowych. Zbieranie i przetwarzanie danych osobowych nie jest bowiem, co do zasady, dopuszczalne bez zgody osoby, której dane dotyczą.

Każdemu obywatelowi przysługuje przy tym prawo do kontroli przetwarzania danych, które go dotyczą, w tym m.in. prawo do żądania uzupełnienia, uaktualnienia, sprostowania danych osobowych, czasowego lub stałego wstrzymania ich przetwarzania lub ich usunięcia, jeżeli są one niekompletne, nieaktualne, nieprawdziwe lub zostały zebrane z naruszeniem ustawy albo są już zbędne dla realizacji celu, dla którego zostały zebrane. Wspecjalizowanym organem ds. ochrony danych osobowych jest Generalny Inspektor Danych Osobowych.

Warto wiedzieć, że prawo do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego stanowi jedno z podstawowych praw pacjenta. Pacjent przebywający w instytucji leczniczej, wykonującej działalność stacjonarną i całodobową w zakresie świadczeń zdrowotnych, ma prawo do kontaktu osobistego, telefonicznego lub korespondencyjnego z innymi osobami, a także prawo do odmowy kontaktu z tymi osobami.

Jakiegokolwiek działania podjęte przez władzę publiczną, które naruszają czyjeś życie prywatne, muszą być słuszne, konieczne i proporcjonalne oraz nie mogą być nadmierne względem okoliczności. Prawo, by nie być traktowanym nie-ludzko lub poniżająco jest prawem absolutnym. W związku z tym władza publiczna nie może usprawiedliwiać swoich poczynań, wskazując na braki kadrowe czy niedostateczne środki.

1. Ochrona prywatności a dostęp do informacji osobistej

Zgodnie z Konstytucją RP, nikt nie może być obowiązany inaczej niż na podstawie ustawy do ujawnienia informacji dotyczącej czyjejs osoby, a władze publiczne nie mogą pozyskiwać, gromadzić i udostępniać innych informacji niż niezbędne w demokratycznym państwie prawnym. Każdy obywatel ma prawo dostępu do dotyczących go urzędowych dokumentów i zbiorów danych. Ma też prawo do żądania sprostowania oraz usunięcia informacji nieprawdziwych, niepełnych lub zebranych w sposób sprzeczny z ustawą.

Każdy pacjent ma prawo do tego, by osoby wykonujące zawód medyczny, w tym udzielające świadczeń medycznych, zachowały w tajemnicy uzyskane o pacjencie informacje. Istnieją jednak wyjątki. Przykładowo ujawnienie informacji o pacjencie może nastąpić, gdy zachowanie tajemnicy może stanowić niebezpieczeństwo dla jego lub innych osób życia czy zdrowia; gdy pacjent lub jego przedstawiciel ustawowy wyraża zgodę na ujawnienie tajemnicy bądź gdy zachodzi potrzeba przekazania niezbędnych informacji o pacjencie związanych z udzielaniem świadczeń zdrowotnych innym osobom wykonującym zawód medyczny, uczestniczącym w udzielaniu tych świadczeń.

Warto podkreślić, że tajemnica lekarska wiąże osoby obowiązane do jej zachowania, także po śmierci pacjenta, którego dotyczą informacje.

Jednym z podstawowych praw pacjenta jest także uzyskanie informacji na temat swojego stanu zdrowia. Obejmuje to także prawo do uzyskania **PRZYSTĘPNEJ INFORMACJI** o zabiegach pielęgnacyjnych. Oczywiście pacjent może wyrazić zgodę na udzielenie innym osobom informacji o stanie jego zdrowia. Ma również prawo do dostępu do dokumentacji medycznej dotyczącej stanu jego zdrowia oraz udzielonych mu świadczeń zdrowotnych.

Prawo do prywatności rozumiane jako prawo do zachowania w tajemnicy informacji o życiu prywatnym można od-

nieść do innych rodzajów informacji, nie tylko tych związanych ze stanem zdrowia. Tytułem przykładu można wskazać na dane dotyczące sytuacji majątkowej danej osoby, które także podlegają ochronie, powinny być objęte tajemnicą i niedostępne osobom trzecim.

Także informacje dotyczące zadłużenia należą do sfery prywatności i nie mogą być udostępniane publicznie bez wyraźnej podstawy prawnej.

Krytycznie należy, więc ocenić np. takie praktyki, jak wywieszanie informacji o zaległościach czynszowych w budynkach spółdzielni. Tego rodzaju działania mogą stanowić naruszenie dóbr osobistych.

7. PRAWO I ZDOLNOŚĆ DO STANOWIENIA O SOBIE A UBEZWŁASNOWIENIE

1. Prawo do decydowania o sobie

Zgodnie z Konstytucją Rzeczypospolitej Polskiej każdy człowiek ma prawo do decydowania o swoim życiu osobistym, czyli do podejmowania każdej decyzji dotyczącej miejsca zamieszkania, pracy, sposobu leczenia, życia rodzinnego, sposobu wydatkowania pieniędzy, itp.. Osoby starsze mają takie samo prawo do decydowania o swoim życiu, jak inni.

2. Zdolność do czynności prawnych i zdolność do decydowania o sobie

Decyzje o znaczeniu prawnym, np. zakup mieszkania, podpisanie umowy kredytu, sporządzenie testamentu, można podejmować dopiero po uzyskaniu pełnoletniości. Nazywa się to zdolność do czynności prawnych, czyli inaczej nabywanie praw i zaciąganie zobowiązań. Według prawa każda pełnoletnia osoba ma pełną zdolność do czynności prawnych. Decyzje o znaczeniu prawnym powinna jednak podejmować osoba, która ma świadomość ich znaczenia, rozumie je i potrafi je zakomunikować. Nie jest istotne, czy jakaś decyzja jest dla danej osoby najlepsza, ważne, by była przemyślana i świadomie podjęta. Istnieją w życiu sytuacje, w których człowiek może mieć trudności w świadomym podejmowaniu decyzji w ważnych kwestiach do-

tyczących zdrowia, sposobu życia, majątku. Może to być związane z wiekiem, ciężką chorobą, stanem powypadkowym, kiedy kontakt z kimś jest bardzo utrudniony. Polskie prawo nie przewiduje obecnie zbyt wielu form wsparcia w takich trudnych sytuacjach. Istnieją jednak przepisy, które mogą pomóc w rozwiązaniu problemu dotyczącego decydowania o sobie. Są to przepisy np. o pełnomocnictwie notarialnym do dokonywania czynności przez upoważnioną osobę, albo przepisy o kuratorze dla osoby niepełnosprawnej (w tym dla osoby starszej potrzebującej pomocy w załatwieniu jakiejś sprawy).

3. Ubezważnowolnienie

Niestety, może się okazać, że dopóki w Polsce nie będzie lepszych przepisów, jedyną formą pomocy osobie, która ma trudności w podejmowaniu ważnych decyzji, będzie ubezważnowolnienie. Ubezważnowolnienie to instytucja prawa cywilnego, która miała służyć ochronie prawnej osób uznanych za niezdolne do samodzielnego decydowania o sobie. Według kodeksu cywilnego osoba, która jest ubezważnowolniona traci zdolność do czynności prawnych lub ta zdolność zostaje jej ograniczona z uwagi na jej stan zdrowia powodujący trudności w kierowaniu swoim postępowaniem, np. choroba psychiczna, choroba Alzheimera, udar mózgu. Stan ten jednak musi być na tyle poważny, że znacznie utrudnia lub uniemożliwia osobie samodzielne decydowanie o swoim życiu.

UWAGA!!!

Ograniczenie lub pozbawienie człowieka zdolności do czynności prawnych dotyczy jego samodzielności, prawa do samostanowienia, wolności. W ostatnich latach niektórzy wykorzystywali tę instytucję, by pozbawić ludzi ich praw i decydować za nich. Dlatego ubezwłasnowolnienie powinno być stosowane bardzo ostrożnie i tylko w wyjątkowych sytuacjach, w których wszystkie inne środki pomocy zostały już wykorzystane.

4. Ubezwłasnowolnienie całkowite i częściowe

Istnieją dwa rodzaje ubezwłasnowolnienia opisane w kodeksie cywilnym. Niektórymi sformułowaniami użytymi w przepisach o ubezwłasnowolnieniu już się dziś nie posługujemy. Dlatego warto znać również najnowsze określenia pewnych stanów zdrowia (podane są w nawiasach).

UBEZWŁASNOWOLNIENIE CAŁKOWITE – oznacza, że osoba ubezwłasnowolniona zostaje pozbawiona zdolności do czynności prawnych. Zgodnie z przepisami kodeksu cywilnego, ubezwłasnowolnić całkowicie może tylko sąd i tylko osobę, która:

- ◆ ukończyła 13 lat,
- ◆ jest chora psychicznie (niepełnosprawność psychiczna), ma niedorozwój umysłowy (niepełnosprawność intelektualna), cierpi na narkomanię (zespół uzależnienia od narkotyków) lub pijaństwo (zespół uzależnienia od alkoholu) lub inne zaburzenia psychiczne,

- ◆ z powodu choroby psychicznej, niedorozwoju umysłowego, narkomanii, pijaństwa lub innego zaburzenia psychicznego **NIE JEST W STANIE KIEROWAĆ SWOIM POSTĘPOWANIEM**. Osoba całkowicie ubezwłasnowolniona nie może podejmować żadnych decyzji prawnych. Jej decyzje są według prawa **NIEWAŻNE**. Osoba ubezwłasnowolniona całkowicie nie może zawierać umów sprzedaży, kredytu, nie może głosować, nie może zawrzeć małżeństwa, nie może pracować, dysponować swoją rentą, nie może pełnić władzy rodzicielskiej, nie może napisać testamentu, nie może przyjąć spadku. Decyzje dotyczące jej sytuacji prawnej i życia, podejmuje inna osoba – **OPIEKUN PRAWNY** ustanowiony przez sąd. Osoba ubezwłasnowolniona całkowicie może natomiast zawierać tzw. umowy w drobnych bieżących sprawach dnia codziennego, na przykład może kupić gazetę, chleb.

UBEZWŁASNOWOLNIENIE CZĘŚCIOWE – oznacza, że osoba ubezwłasnowolniona ma ograniczoną zdolność do czynności prawnych. Ubezwłasnowolnić częściowo może tylko sąd i tylko osobę, która:

- ◆ ukończyła 18 lat,
- ◆ jest chora psychicznie, ma niedorozwój umysłowy, cierpi na narkomanię lub pijaństwo lub inne zaburzenie psychiczne,
- ◆ z powodu choroby psychicznej lub niedorozwoju psychicznego, narkomanii, pijaństwa **POTRZEBUJE POMOCY DO PROWADZENIA SWOICH SPRAW**.

Dla osoby ubezwłasnowolnionej częściowo sąd ustanowi kuratora. Osoba częściowo ubezwłasnowolniona może podejmować decyzje prawne, ale większość z nich musi zatwierdzić kurator. Bez zgody kuratora osoba częściowo ubezwłasnowolniona może pracować, samodzielnie rozporządzać swoim zarobkiem oraz przedmiotami oddanymi do jej swobodnego użytku (np. może sprzedać otrzymane radio, rower itp.). Osoba częściowo ubezwłasnowolniona nie może głosować.

UWAGA!

Nie można kogoś ubezwłasnowolnić tylko dlatego, że ktoś jest starszy, albo jest osobą z niepełnosprawnością intelektualną lub psychiczną. Najważniejszą przyczyną ubezwłasnowolnienia jest zagrożenie interesów konkretnej osoby, która ze względu na swój stan nie może lub ma znaczne trudności w podejmowaniu decyzji, od których zależy jej sytuacja życiowa. Niestety, często rodziny występują do sądu o ubezwłasnowolnienie osoby, która wcale tego nie wymaga. Należy pamiętać, iż ubezwłasnowolnienie ma bardzo poważne konsekwencje i trzeba być pewnym, że ubezwłasnowolnienie może komuś pomóc.

5. Postępowanie w sądzie

O ubezwłasnowolnieniu orzeka sąd okręgowy, wydział cywilny w składzie trzech sędziów. Wniosek o wszczęcie postępowania o ubezwłasnowolnienie jakiejś osoby mogą

zgłosić: małżonek, jej krewni w linii prostej (dzieci, wnuki, rodzice), dziadkowie, rodzeństwo, przedstawiciel ustawowy (rodzice sprawujący władzę rodzicielską nad niepełnoletnim dzieckiem, opiekun ustanowiony dla osoby małoletniej), prokurator okręgowy. Jednak dziadkowie i rodzeństwo nie mogą złożyć wniosku o ubezwłasnowolnienie w sytuacji, gdy osoba, której dotyczy postępowanie, ma przedstawiciela ustawowego (opiekuna, rodziców). Wniosek powinien być bardzo dobrze uzasadniony, należy do niego dołączyć zaświadczenie lekarskie potwierdzające chorobę czy też stan osoby, której wniosek dotyczy (na przykład o leczeniu odwykowym, o przebytych udarze mózgu, zaświadczenie od psychiatry, orzeczenie o niepełnosprawności).

Osoba, której dotyczy wniosek o ubezwłasnowolnienie **MUSI BYĆ WYSŁUCHANA** przez sąd jak najszybciej po wszczęciu postępowania.

UWAGA!!!

Przy wysłuchaniu musi być obecny biegły psycholog, biegły lekarz psychiatra lub neurolog.

Jeśli postępowanie o ubezwłasnowolnienie dotyczy osoby pełnoletniej, to sąd może na czas postępowania ustanowić dla niej **DORADCĘ TYMCZASOWEGO**, który ma chronić tę osobę lub jej majątek w czasie postępowania. Zanim sąd zdecyduje o powołaniu doradcy tymczasowego, musi wysłuchać osobę, której dotyczy wniosek o ubezwłasnowolnienie. Doradcą może zostać na przykład małżonek, krewny lub inna osoba bliska. Jeśli dla jakiejś osoby sąd ustano-

wił doradcę tymczasowego, to ta osoba traci pełną zdolność do czynności prawnych i ma ograniczoną zdolność do czynności prawnych. Postanowienie o ustanowieniu doradcy tymczasowego można zaskarżyć. Może to zrobić również osoba, której dotyczy wnioski o ubezwłasnowolnienie. Osoba, której dotyczy wnioski o ubezwłasnowolnienie, musi być zbadana przez biegłego lekarza psychiatrę lub neurologa, a także psychologa. Sąd nie może wydać decyzji o ubezwłasnowolnieniu bez opinii tych specjalistów. Samo ustalenie przez biegłych problemów zdrowotnych osoby, której dotyczy wnioski o ubezwłasnowolnienie, nie jest podstawą ubezwłasnowolnienia. Sąd wydaje decyzję o ubezwłasnowolnieniu w formie postanowienia.

Ubezwłasnowolnienie nie jest orzekane na całe życie. Sąd może uchylić ubezwłasnowolnienie gdy ustaną jego przyczyny lub zmienić ubezwłasnowolnienie całkowite na części-

we, gdy nastąpiła poprawa stanu zdrowia i sytuacji życiowej osoby ubezwłasnowolnionej, a w razie pogorszenia – zmienić ubezwłasnowolnienie częściowe na całkowite. Wniosek o zmianę lub uchylenie ubezwłasnowolnienia może złożyć osoba ubezwłasnowolniona, jej opiekun, kurator, ale sąd może również z własnej inicjatywy, bez wniosku, zająć się tą sprawą. Sąd może ustanowić adwokata lub radcę prawnego z urzędu dla osoby, która ze względu na stan zdrowia nie jest zdolna do złożenia wniosku, a sąd uzna udział adwokata lub radcy prawnego w sprawie za potrzebny.

6. Opiekun i kurator

Opiekun i kurator to przedstawiciele ustawowi osób ubezwłasnowolnionych. Ustanawia ich sąd rejonowy (opiekuńczy). Opiekunem prawnym lub kuratorem powinna zostać osoba, która będzie najlepiej dbała o interesy osoby ubezwłasnowolnionej, może to być ktoś z jej rodziny, bliski znajomy, zdarza się, że jest to pracownik domu pomocy społecznej, w którym mieszka osoba ubezwłasnowolniona. Według przepisów kodeksu rodzinnego i opiekuńczego opiekun i kurator powinni podjąć się opieki lub kurateli, jeśli sąd będzie chciał powierzyć im te funkcje. Opiekun i kurator powinni dbać o dobro i interesy osoby, która jest ubezwłasnowolniona. Jeśli opiekun lub kurator będą chcieli otrzymać wynagrodzenie za swoją pracę, sąd może im je przyznać z majątku osoby ubezwłasnowolnionej. Jeśli osoba ubezwłasnowolniona nie ma takich środków, koszty opieki lub

kurateli pokryje państwo. **Należy pamiętać że majątek osoby ubezwłasnowolnionej zawsze pozostaje jej majątkiem i nie przechodzi na własność opiekuna ani kuratora.**

Opiekun prawny i kurator otrzymują zaświadczenie, którym mogą się legitymować w opiece społecznej lub innych miejscach, gdzie jest to potrzebne, mogą także otrzymać odpis postanowienia o ustanowieniu opiekunem lub kuratorem przez sąd. Sąd ma obowiązek nadzorować działalność opiekuna lub kuratora. Opiekun prawny lub kurator musi składać sprawozdania ze swojej pracy **W TERMINACH WYZNACZONYCH PRZEZ SĄD OPIEKUŃCZY**, nie rzadziej niż co roku. Jeśli nie sprawują swojej funkcji należycie, sąd sam może powołać nowego opiekuna lub kuratora.

Do obowiązków opiekuna osoby ubezwłasnowolnionej należą: piecza, zarządzanie oraz reprezentowanie osoby ubezwłasnowolnionej.

Do obowiązków kuratora osoby częściowo ubezwłasnowolnionej należy przede wszystkim piecza. Kurator jest powołany do jej reprezentowania i zarządu jej majątkiem tylko wtedy, gdy sąd opiekuńczy tak postanowi, i tylko w zakresie, do jakiego sąd go zobowiąże. Jeśli kurator nie został powołany do reprezentacji osoby ubezwłasnowolnionej, to może jedynie pomagać, doradzać w prowadzeniu spraw osobie ubezwłasnowolnionej oraz udzielać zgody lub potwierdzać jej czynności prawne.

Pieczą to obowiązek dbania, aby osoba ubezwłasnowolniona miała środki do życia, aby miała zapewnioną opiekę lekarską, dobre warunki mieszkania. Zarządzanie pole-

ga na dbaniu o majątek ubezwłasnowolnionego, właściwym rozdysponowaniu jego dochodów, staraniu o powiększenie majątku. Reprezentowanie oznacza zastępowanie osoby w dokonywaniu czynności prawnych, składaniu oświadczeń woli. Jednak należy pamiętać, że we wszelkich ważniejszych sprawach, które dotyczą osoby ubezwłasnowolnionej lub jej majątku, opiekun i kurator powinien uzyskiwać zezwolenie sądu opiekuńczego.

UWAGA!!!

Opiekun prawny i kurator musi uzyskiwać zgodę sądu opiekuńczego na wszystkie ważniejsze decyzje dotyczące osoby i majątku osoby ubezwłasnowolnionej, np. o sprzedaży jej mieszkania i umieszczeniu jej w domu pomocy społecznej.

III. WSKAZÓWKI PRAKTYCZNE

W rozdziale tym znajdziemy praktyczne informacje o tym, co możemy zrobić, jeśli uważamy, że nasze prawa człowieka zostały naruszone, że byliśmy nierówno traktowani lub dyskryminowani.

1. SZUKANIE INFORMACJI, PORADY, POMOCY PRAWNEJ

Gdy uważamy, że nasze prawa zostały naruszone warto abyśmy zaczęli działania od rozmowy z kimś, do kogo mamy zaufanie; z osobą nam bliską, przyjacielem, krewnym, czy którąś z organizacji wymienionej w ostatnim rozdziale tego przewodnika. Rozmowa z drugą osobą może się wydawać oczywistym posunięciem. Jednakże osoby traktowane w sposób poniżający lub dyskryminowane często czują się tak osamotnione i zgnębione, że nie są zdolne do mówienia o swojej sytuacji. Wiele osób obawia się lub wstydzi mówienia o swoich problemach lub też uważa, że i tak nic to nie zmieni.

Jeśli nie chcemy rozmawiać z nikim ze swojego otoczenia możemy zwrócić się o do jednej z telefonicznych linii pomocy. Wielu osobom łatwiej jest rozmawiać przez telefon niż

bezpośrednio. Przed taką rozmową zbierzmy i usystematyzujmy wszystkie informacje, aby łatwiej je było przekazać naszemu rozmówcy.

Przed podjęciem jakiegokolwiek działania warto też przeprowadzić rozmowę z doświadczonym doradcą. To powinno ułatwić nam lepsze zrozumienie, jakiego rodzaju zagadnienia mogą być wzięte pod uwagę i do jakiej instytucji powinniśmy się zwrócić z naszym problemem.

Pamiętajmy, że w każdej sytuacji możemy zasięgnąć specjalistycznej porady prawnej. We wszystkich ośrodkach pomocy społecznej możemy nieodpłatnie uzyskać poradę

prawnika lub zwrócić się do organizacji społecznych udzielających bezpłatnych porad prawnych albo działających przy uczelniach uniwersyteckich poradni prawnych. Ośrodki pomocy społecznej, miejskie i powiatowe centra pomocy rodzinie oraz rzecznicy konsumentów mogą pomóc w przygotowaniu powództwa.

Można też skorzystać z porady adwokata lub radcy prawnego.

Poniżej zamieszczone są adresy i telefony organizacji i instytucji, które mogą udzielić informacji i pomocy.

Czasami trudne sytuacje mogą być rozwiązane poprzez bezpośredni dialog z osobą czy organizacją, której to dotyczy lub przy pomocy mediatora. My (lub ktoś w naszym imieniu) może to uczynić w mniej oficjalny sposób – po prostu podczas rozmowy z zaangażowanymi osobami i/lub w formie listu. Pomocy może nam udzielić osoba bliska, doradca bądź mediator.

Jeśli uważamy, że nasze prawa człowieka zostały naruszone, zawsze warto zadzwonić na bezpłatną infolinię Rzecznika Praw Obywatelskich. Pozwoli nam to zorientować się, czy Rzecznik Praw Obywatelskich może zająć się naszą sprawą.

2. ZŁOŻENIE SKARGI

Jeśli nie jesteśmy w stanie rozwiązać problemu na drodze porozumienia, wtedy należy skorzystać z procedury skargi/zażalenia.

Wszyscy zarejestrowani dostawcy usług publicznych są zobowiązani przez prawo, aby stworzyć procedurę, która daje możliwość wniesienia skargi na jakość świadczonych przez nich usług. Jeśli nasza sprawa nie może być rozwiązana w ten sposób, to istnieją inne organizacje, w których możemy przedstawić swą skargę bez potrzeby kierowania sprawy do sądu. Wniesienie skargi nic nie kosztuje, zarówno przy wnoszeniu jej w ustalonej procedurze, jak też poprzez organizację właściwą do składania skarg.

Jeśli nasza sytuacja pozostaje nierozwiązana w drodze procedury zażaleń, możemy złożyć skargę do instytucji ta-

800 676 676

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

INFOLINIA OBYWATELSKA

połącz się!

kiej, jaką jest Rzecznik Praw Obywatelskich. Innym rozwiązaniem jest napisanie listu do posta z naszego okręgu lub do lokalnie wybranych radnych, gdyż mogą się oni przyczynić do rozwiązania dotyczącej nas sprawy.

3. KIEROWANIE SPRAWY DO SĄDU

W niektórych przypadkach sprawa może być rozwiązana tylko przez sąd.

Wniesienie pozwu do sądu może się okazać długim i kosztownym procesem i dlatego najlepiej unikać postępowań sądowych. Jeśli jednak nie udaje nam się dochodzić swoich praw bezpośrednio z zainteresowaną osobą bądź instytucją lub gdy władze publiczne nie reagują odpowiednio na nasze skargi możemy szukać pomocy prawnej i kierować sprawę do sądu.

Wystąpienie ze sprawą do sądu cywilnego wiąże się każdorazowo z obowiązkiem poniesienia określonych kosztów sądowych. Przepisy prawa przewidują jednak sytuacje, w których osoba dochodząca swoich praw nie ma obowiązku uiszczania tych kosztów bądź może zostać z tego obowiązku zwolniona. Nie mają obowiązku uiszczania opłaty sądowej osoby dochodzące roszczeń alimentacyjnych, jak również osoba ubezwłasnowolniona w sprawach o uchylenie lub zmianę ubezwłasnowolnienia.

Zwolnienia od kosztów sądowych może się domagać osoba fizyczna, jeżeli złoży oświadczenie, z którego wynika, że nie jest w stanie ich ponieść bez uszczerbku utrzymania

koniecznego dla siebie i rodziny. Do wniosku o zwolnienie z kosztów sądowych powinno być dołączone oświadczenie obejmujące szczegółowe dane o stanie rodzinnym, o majątku, dochodach i źródłach utrzymania osoby ubiegającej się o zwolnienie z kosztów. Oświadczenie sporządza się według ustalonego wzoru, powinno ono być dostępne bez opłat. Na odmowę zwolnienia przysługuje prawo wniesienia zażalenia do sądu II instancji. Strona, która uzyskała zwolnienie przez sąd od kosztów sądowych w całości lub w części, może także domagać się ustanowienia dla niej adwokata lub radcy prawnego z urzędu. Warto przy tym pamiętać, że zwolnienie od kosztów sądowych nie obejmuje obowiązku zwrotu – w przypadku przegrania sprawy – kosztów zastępstwa procesowego poniesionych przez drugą stronę. W przypadku, gdyby nasza sprawa przeszła całą ścieżkę prawną w Polsce bez pozytywnego dla nas rozwiązania, możliwe będzie skierowanie sprawy do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu we Francji. Przypomnijmy, że Trybunał przyjmie zgłoszenie naszej sprawy jedynie wtedy, gdy wniosek przeszedł przez wszystkie właściwe temu przypadkowi polskie sądy. Zgłoszenie należy skierować w terminie 6 miesięcy od ostatecznej decyzji sądów polskich. Postępowanie przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka jest bezpłatne.

IV. UŻYTECZNE KONTAKTY

W tym rozdziale prezentujemy adresy, telefony i strony internetowe organizacji i instytucji, które mogą nam pomóc uzyskać informacje, udzielić porady, w tym porady prawnej, pomóc w przygotowaniu powództwa lub wystąpić do władz publicznych w obronie naszych praw. Przedstawione informacje pochodzą z ogólnodostępnych stron www organizacji i instytucji.

Rzecznik Praw Obywatelskich

www.rpo.gov.pl

Aleja Solidarności 77, 00-090 Warszawa

tel. 22 55 17 700, fax 22 827 64 53

e-mail: biurorzecznika@brpo.gov.pl

Infolinia Obywatelska: 800 676 676 – bezpłatna dla telefonów stacjonarnych oraz telefonów komórkowych sieci: Orange, Play, Plus i T-Mobile. Czynna w godzinach: poniedziałek – 10-18, od wtorku do piątku – 8.00-16.00 RPO chroni wolności i prawa obywateli, cudzoziemców i bezpaństwowców znajdujących się pod władzą Rzeczypospolitej, osób prawnych, a nawet jednostek organizacyjnych niemających wprowadzić osobowości prawnej, ale mogących być podmiotem praw i obowiązków. Kontroli sprawowanej przez RPO podlegają wszystkie bez wyjątku organa władzy publicznej, organizacje i inne instytucje obowiązane do przestrzegania

i realizacji wolności oraz praw człowieka i obywatela, a także zasad współżycia i sprawiedliwości społecznej (art. 1 ust. 3 ustawy).

Złożenie wniosku do Rzecznika Praw Obywatelskich – najlepiej przez formularz znajdujący się na stronie internetowej. Wniosek można złożyć również ustnie lub pisemnie.

Oddziały Terenowe – Pełnomocnicy Terenowi Rzecznika Praw Obywatelskich:

- ◆ 80-748 Gdańsk, ul. Chmielna 54/57, tel. 58 76 47 302,
- ◆ 40-032 Katowice, ul. Jagiellońska 25, tel. 32 72 86 800,
- ◆ 50-056 Wrocław, ul. Wierzbowa 5, tel. 71 34 69 115.

Punkty Przyjęć Interesantów RPO:

- ◆ Częstochowa, Urząd Miasta, ul. Śliska 11/13 p. 134, w każdy ostatni czwartek miesiąca w godz. od 10.00 do 15.00,
- ◆ Kraków, Urząd Wojewódzki na II piętrze, ul. Basztowa 22, w każdy poniedziałek w godz. od 13.00 do 16.00,
- ◆ Lublin, Urząd Wojewódzki, ul. Spokojna 4, pok. 46, w każdy ostatni piątek miesiąca w godz. od 10.00 do 15.00,
- ◆ Olsztyn, Starostwo Powiatowe, Pl. Bema 5, w każdą drugą środę w godz. od 12.00 do 16.00,
- ◆ Wałbrzych, Starostwo Powiatowe, Al. Wyzwolenia 24, p. 112, w każdy trzeci piątek miesiąca w godz. od 10.00 do 14.00.

Rzecznik Praw Pacjenta

www.bpp.gov.pl

Aleja Zjednoczenia 25 01-829 Warszawa

tel.: 22 865 40 45, 22 532 82 50, fax 22 833 08 86

e-mail: sekretariat@bpp.gov.pl

bezpłatna infolinia: 800 190 590

Jest centralnym organem administracji rządowej właściwym w sprawach ochrony praw pacjentów określonych w ustawie o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta. Do zakresu jego działania należą m.in.:

- ◆ prowadzenie postępowań w sprawach praktyk naruszających zbiorowe prawa pacjentów,
- ◆ współpraca z organami władzy publicznej w celu zapewnienia pacjentom przestrzegania ich praw, w szczególności z ministrem właściwym do spraw zdrowia,
- ◆ współpraca z organizacjami pozarządowymi, społecznymi i zawodowymi, do których celów statutowych należy ochrona praw pacjenta,
- ◆ analiza skarg pacjentów w celu określenia zagrożeń i obszarów w systemie ochrony zdrowia wymagających naprawy.

Centrum Pomocy Prawnej im. Haliny Nieć

www.pomocprawna.org

ul. Krowoderska 11/7, 31-141 Kraków

tel. 12 633 72 23, fax 12 423 32 77

e-mail: biuro@pomocprawna.org

Organizacja społeczna o statusie organizacji pożytku publicznego, założona w Krakowie w 2002 roku przez absolwentów Wydziału Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego, z inicjatywy dr Haliny Nieć w celu promowania poszanowania praw człowieka, udzielania bezpłatnej pomocy prawnej oraz realizacji projektów z zakresu edukacji i demokratyzacji. Organizacja działa na rzecz ochrony praw człowieka, w tym zwłaszcza świadczy pomoc prawną w sprawach cywilnych oraz dla uchodźców i innych cudzoziemców poszukujących ochrony w Polsce.

Fundacja Akademia Iuris

www.academiaiuris.pl

ul. Freta 20/24a, 00-227 Warszawa

tel. 22 498 72 30

e-mail: biuro@academiaiuris.pl

Powstała w 2002 r. jako niezależna pozarządowa organizacja non-profit. Jej podstawowym celem jest ochrona praw i wolności obywatelskich, umacnianie zaufania do państwa i prawa, a także upowszechnianie osobistego zaangażowania prawników w niesienie pomocy osobom potrzebującym. Fundacja prowadzi ogólnopolską sieć punktów porad prawnych dla osób niezamożnych, udziela specjalistycznej pomocy prawnej rodzinom i samotnym matkom. Wspiera od strony prawnej działania organizacji pozarządowych, przygotowuje projekty legislacyjne.

Fundacja Centrum Praw Kobiet

www.cpk.org.pl

ul. Wilcza 60 lok. 19, 00-679 Warszawa

tel.: 22 622 25 17, 22 652 01 17

Telefon zaufania 22 621 35 37

fax 22 622 25 17

e-mail: sekretariat@cpk.org.pl

Misją Fundacji jest działanie na rzecz równego statusu kobiet i mężczyzn w życiu publicznym oraz w rodzinie.

Poradnia mailowa:

porady psychologiczne – porady.psychologiczne@cpk.org.pl

i prawne – porady.prawne@cpk.org.pl

Helsińska Fundacja Praw Człowieka

www.hfhr.pl

ul. Zgoda 11, 00-018 Warszawa

tel.: 22 828 10 08, 22 828 69 96, 22 556 44 40

fax 22 556 44 50

e-mail: hfhr@hfhrpol.waw.pl

Organizacja powstała w 1989 r., prowadzi szeroki program edukacji w zakresie ochrony praw człowieka. Monitoruje działalność rozmaitych instytucji, od których zależy poziom praworządności w Polsce. Aktywnie działa na rzecz ochrony praw jednostki poprzez prowadzenie ważnych spraw sądowych w ramach Programu Spraw Precedensowych.

Co tydzień, w środę w godzinach 13:30–15:00 w Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka odbywają się dyżury prawników w trakcie, których można uzyskać bezpłatną poradę prawną w sprawach naruszenia praw człowieka.

Ogólnopolskie Pogotowie dla Ofiar Przemocy w Rodzinie: „Niebieska Linia” jest placówką Instytutu Psychologii Zdrowia Polskiego Towarzystwa Psychologicznego

www.niebieskaLinia.pl

Pogotowie udziela informacji i porad korespondencyjnie, telefonicznie i e-mailowo.

ul. Korotyńskiego, 02-121 Warszawa

tel. 22 668 70 00

email: poradnia@niebieskaLinia.pl

w sprawach porad prawnych: prawnicy@niebieskaLinia.pl

Polskie Towarzystwo Prawa Antydyskryminacyjnego

www.ptpa.org.pl

ul. Gałczyńskiego 7/6, 00-362 Warszawa

tel.: +48 22 498 15 26, 22 224 55 51

fax 22 425 11 11

Stowarzyszenie powołane w 2006 r. Jego członkami są prawnicy – adwokaci, radcowie prawni, prawnicy organizacji pozarządowych, których zainteresowania skupiają się wokół zagadnienia ochrony praw człowieka, przeciwdziałania

dyskryminacji, promowania zasady równego traktowania w szczególności bez względu na płeć, wiek, rasę i pochodzenie etniczne, orientację seksualną, religię i przekonania i niepełnosprawność. Celem Towarzystwa jest popieranie rozwoju nauki prawa antydyskryminacyjnego, upowszechnianie wiedzy w tym zakresie oraz aktywne działanie na rzecz zwalczania dyskryminacji.

Ośrodki Pomocy Społecznej

Ośrodki Pomocy Społecznej (OPS) działają we wszystkich gminach. Udzielają indywidualnej pomocy osobom i rodzinom w potrzebie. Mogą udzielać porad prawnych i pomocy w przygotowaniu pozwu. Informację o tym gdzie w gminie znajduje się OPS można uzyskać w urzędzie gminy.

Powiatowe Centra Pomocy Rodzinie

Powiatowe Centra Pomocy Rodzinie (PCPR) działają we wszystkich powiatach oraz miastach powyżej 100 tys. mieszkańców i dawnych miastach wojewódzkich. W województwie śląskim powiatowe centra pomocy rodzinie istnieją we wszystkich miastach aglomeracji śląskiej.

PCPR udziela specjalistycznej pomocy rodzinom.

Adres właściwej placówki PCPR można znaleźć w każdym urzędzie powiatowym a w większych miastach w urzędzie miasta. Lista kontaktowa wszystkich placówek w Polsce znajduje się na stronie Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej www.mpips.gov.pl

Rzecznicy konsumentów

www.uokik.gov.pl

W sprawach indywidualnych bezpłatną pomoc prawną konsumenci mogą uzyskać m. in. u miejskich lub powiatowych rzeczników konsumentów. Do ich kompetencji należy m.in. zapewnienie bezpłatnego poradnictwa konsumenckiego i informacji prawnej w zakresie ochrony interesów konsumentów oraz wytaczanie powództwa na rzecz konsumentów i wstępowanie, za ich zgodą, do toczącego się postępowania w sprawach o ochronę interesów konsumentów.

Rejestr adwokatów

www.rejestradwokatow.pl

Rejestr radców prawnych

www.kirp.pl

Uniwersyteckie Poradnie Prawne

www.fupp.org.pl

W ramach Uniwersyteckich Poradni Prawnych studenci ostatnich lat studiów pod kierunkiem pracowników naukowych i prawników praktyków udzielają bezpłatnych porad prawnych osobom ubogim. W ten sposób kształtuje się u studentów prawa świadomość traktowania zawodu prawniczego, jako służby publicznej. Studenci mają możliwość poznania problemów społecznych, dzięki czemu u przy-

szłych prawników wzrasta stopień wrażliwości na kwestie ubóstwa i naruszania praw człowieka.

Związek Biur Porad Obywatelskich

www.zbpo.org.pl

ul. Gałczyńskiego 3, 00-362 Warszawa

e-mail: zbpo@zbpo.org.pl

Jest ogólnopolskim stowarzyszeniem niezależnych organizacji społecznych. Jego misją jest zapewnienie obywatelom wiedzy o przysługujących im prawach tak, aby potrafili w aktywny i skuteczny sposób rozwiązywać swoje problemy, a także działania na rzecz pożądaných społecznie zmian. Wartością Związku są wspólnie przyjęte zasady, standardy oraz metody mające zapewnić wysoki poziom świadczonych usług. Działania Związku są realizowane poprzez budowanie i wzmacnianie sieci organizacji działających na rzecz poradnictwa obywatelskiego. Obecnie działa w Polsce 35 Biur Porad Obywatelskich.

Kontakt z parlamentarzystą i radnym

- ◆ Parlamentarzyści prowadzą biura poselskie, w których można uzyskać informacje na temat możliwości osobistego kontaktu z posłem. Adresy biur poselskich i senatorskich można znaleźć na stronach www.sejm.pl i www.senat.pl,
- ◆ Radni przyjmują interesantów w Urzędach Miasta lub Gminy, gdzie można uzyskać informacje o terminach ich dyżurów. Większość parlamentarzystów i radnych ma

własną stronę internetową, na której można znaleźć informacje na temat sposobu kontaktu,

◆ Zadanie dla posła.

W formularzu na stronie www.zadaniemlaposla.pl możesz napisać, czym posłowie powinni się zająć w pierwszej kolejności.

WYBRANE ORGANIZACJE DZIAŁAJĄCE NA RZECZ OSÓB STARSZYCH

Forum 50+

www.forum50.org

ul. Marymoncka 34, 00-968 Warszawa (Pawilon Związków Sportowych – teren AWF Warszawa)

tel. 22 865 76 85 (numer wspólny z UTW AWF)

e-mail: kontakt@forum50.org

Forum 50+ jest nieformalnym, otwartym związkiem organizacji, które łączy wspólna misja – poprawa jakości życia ludzi starszych w Polsce.

Fundacja „Emeryt”

www.fundacja-emeryt.org

ul. Ogrodowa 8, 00-896 Warszawa, tel./fax 22 620 40 44

tel. 22 425 20 61, 22 425 68 29

e-mail: fundacja.emeryt@free.ngo.pl

Fundacja powstała dla pobudzenia aktywności seniorów, ich zorganizowania i pożytecznego zagospodarowania w celu niesienia samopomocy i pomocy środowiskowej, jak również występowania w obronie szeroko rozumianego bytu osób starszych.

Fundacja pomaga seniorom znajdującym się w trudnej sytuacji. Organizuje spotkania edukacyjne, prowadzi wypożyczalnię wózków inwalidzkich, organizuje transport dla osób niepełnosprawnych.

Polskie Stowarzyszenie Pomocy Osobom z Chorobą Alzheimera

ul. Emilii Plater, 47 00-118 Warszawa

tel. 22 622 11 22, fax 22 622 11 22

e-mail: alzheimer_pl@hotmail.com

Stowarzyszenie powstało w 1992 roku.

Podstawowym celem Stowarzyszenia jest niesienie pomocy osobom z chorobą Alzheimera i zaburzeniami pokrewnymi oraz ich rodzinom i opiekunom.

W Stowarzyszeniu można liczyć na: wysłuchanie i zrozumienie (wszyscy tu mają podobne problemy), wsparcie psychiczne, informację, wiedzę o chorobie i pielęgnacji chorego, pomoc materialną (sprzęt rehabilitacyjny, środki pielęgnacji i higieny).

Stowarzyszenie „mali bracia Ubogich”

www.malibracia.org.pl

Jego celem jest opieka nad osobami starszymi i samotnymi, cierpiącymi z powodu podeszłego wieku, choroby lub znajdującymi się w trudnej sytuacji życiowej.

- ◆ Warszawa, tel. 22 635 13 64
e-mail: warszawa@malibracia.org.pl.
- ◆ Poznań, tel. 61 656 55 88
e-mail: poznan@malibracia.org.pl (porady lekarza, psychologa, prawnika).
- ◆ Lublin, tel. 81 538 26 01
e-mail: lublin@malibracia.org.pl (porady psychologa).

Warszawski oddział Stowarzyszenia zaprasza seniorów powyżej 65. roku życia do skorzystania z bezpłatnych porad u specjalistów z dziedziny prawa, medycyny i psychologii.

Stowarzyszenie Osób Starszych, Niepełnosprawnych i Osób Samotnie Wychowujących Dziecko – „Witalność”

www.andrychow_witalnosc.republika.pl

ul. Lenartowicza 7, 34-120 Andrychów, adres do korespondencji: Lenartowicza 38/37, 34-120 Andrychów

tel. 512 244 133

e-mail: jano351@wp.pl

Stowarzyszenie zrzesza osoby starsze, niepełnosprawne i osoby samotnie wychowujące dzieci.

Jego celem jest poprawianie stanu zdrowia członków, sprawności fizycznej, kontaktów międzyludzkich i udzielaniem porad prawnych.

Stowarzyszenie ma prawo reprezentowania interesów swoich członków i przedstawiania ich problemów wobec organów władzy publicznej np. dotyczącej likwidacji barier architektonicznych.

Prowadzone działania: pomoc rencistom, emerytom, niepełnosprawnym i osobom samotnie wychowujących dzieci.

Towarzystwo Samopomocy Starszej Generacji „Vis Vitalis”

ul. Pasięka 20 lok. 1, 61-657 Poznań

tel. 61 820 30 84, fax 61 820 30 84

e-mail: visvitalis@wp.pl

Głównym celem Towarzystwa jest przeciwdziałanie samotności i izolacji społecznej ludzi starszych.

Wszystkie czynności wewnątrz Towarzystwa i prace na zewnątrz w celu zintegrowania seniorów w mieście Poznaniu wykonują członkowie Towarzystwa w ramach pracy honorowej. Spotykają się, co dwa tygodnie na prelekcje i dyskusje na interesujące ich tematy.

Towarzystwo współpracuje ze wszystkimi klubami seniora w mieście, edukując o konieczności aktywnego życia na starość.

Uniwersytety Trzeciego Wieku

Sieć Uniwersytetów Trzeciego Wieku (UTW) obejmuje już ok. 400 UTW i ciągle się rozwija. Celem UTW jest przede wszystkim aktywizacja intelektualna, psychiczna i społeczna osób starszych.

www.utw.pl

www.bycseniorem.pl

Nowy rozwijający się portal internetowy stworzony z myślą o potrzebach osób starszych.

W portalu znajdziecie wszystkie potrzebne informacje dotyczące życia na emeryturze, realizowania samego siebie, swoich pasji i zainteresowań, a także na temat zdrowia, finansów i gospodarki.

kontakt@bycseniorem.pl lub bycseniorem@gmail.com

www.klub.senior.pl

Porady dla seniorów na temat wszystkich dziedzin życia, forum porad eksperckich oraz wymiany opinii.

www.seniorzy.pl

Seniorzy.pl to portal stworzony z myślą o pokoleniu dorosłych i dojrzałych osób. Wspiera aktywizację zawodową oraz społeczną seniorów. Gromadzi najświeższe wieści z rynku pracy. Seniorzy.pl to źródło informacji o bezpieczeństwie, zdrowym stylu życia.

Kontakt: kontakt@seniorzy.pl

STRONY INTERNETOWE Z PORADAMI PRAWNYMI ORAZ NA TEMAT PRAW CZŁOWIEKA

Amnesty International

www.amnesty.org.pl

Jest to największa, pozarządowa i apolityczna organizacja powstała w 1961 r. Jej siedziba znajduje się w Londynie. Skupia około miliona członków w ponad 170 krajach świata. Jej celami statutowymi są troska o humanitarne wykonywanie kar penitencjarnych, zniesienie kary śmierci i tortur, pisanie próśb o uwolnienie więźniów polityczny etc. W Polsce jej filia działa od 1990 r.

Europejski Trybunał Praw Człowieka

www.echr.coe.int/echr

Europejski organ sądownictwa międzynarodowego powołany w 1998 r. na miejsce Europejskiej Komisji Praw Człowieka i Trybunału Praw Człowieka do kontroli przestrzegania praw człowieka.

Orzeka w sprawach praw człowieka zapisanych w Europejskiej Konwencji Praw Człowieka i protokołach dodatkowych do niej.

Human Rights Watch

www.hrw.org

Pozarządowa organizacja zajmująca się ochroną praw człowieka, powstała w 1988 z przekształcenia Helsinki Watch. Skupia się przede wszystkim na obronie wolności słowa

i przekonań, zwalczaniu cenzury, zapewnieniu oskarżonym prawa do uczciwego procesu i ewentualnego azylu, przeciwdziałaniu zabójstwom politycznym, zapobieganiu torturom i arbitralnemu pozbawianiu wolności, ochronie praw kobiet (w tym prawa do aborcji) i praw dziecka, zwalczaniu przekazywania broni reżimom i partyzantom naruszającym prawa człowieka.

Międzynarodowy Ruch Czerwonego Krzyża i Czerwonego Półksiężyca

www.pck.pl

Międzynarodowy ruch humanitarny, zrzeszający około 97 milionów wolontariuszy na całym świecie, stworzony, aby chronić ludzkie zdrowie i życie, zapewniać szacunek dla istoty ludzkiej, oraz by łagodzić i zapobiegać ludzkiemu cierpieniu, odrzucając jednocześnie dyskryminację opartą na pochodzeniu narodowościowym, rasowym, klasowym, przekonaniach religijnych, czy politycznych.

Organizacja Narodów Zjednoczonych www.un.org

ONZ stawia sobie za cel zapewnienie pokoju i bezpieczeństwa międzynarodowego, rozwój współpracy między narodami oraz popieranie przestrzegania praw człowieka.

Rada Europy

www.coe.int

Międzynarodowa organizacja rządowa skupiająca prawie wszystkie państwa. Jej głównym celem jest „osiągnięcie większej jedności między jej członkami, aby chronić i wcielać

w życie ideały i zasady stanowiące ich wspólne dziedzictwo oraz aby ułatwić ich postęp ekonomiczny i społeczny”. Realizując tak określony cel organizacja ta zajmuje się przede wszystkim promocją i ochroną praw człowieka, demokracji i współpracą państw członkowskich w dziedzinie kultury.